

**T.C.
PODGORICA BÜYÜKELÇİLİĞİ
TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ**

**YURTDIŞI
YATIRIMLAR
ÜLKE PROFİLİ
KARADAĞ**

Nisan 2024

YURT DIŞI YATIRIM ÜLKE PROFİLİ

A. KARADAĞ'IN İŐ ORTAMI

1. İő Ortamı

a.İő Ortamına İlişkin Genel Göstergeler

- Dünya Bankası Doing Business Raporu ÜLke Bilgileri
- Yatırım İçin Neden Karadağ?
- Karadağ Ekonomisi İçin Gösterge Niteliğindeki Bazı Sıralamalar

b.Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat

- Şirket Kurmak
- Şube Açmak
- Şirket Feshi

c. Vergi Uygulamaları

aa. Genel

1. Vergi Sistemi

- Dolaylı ve Dolaysız Vergiler
- Temel Vergiler
- Gelir Vergisi
- Karadağ'ın Yaptığı Vergi Anlaşmaları
- Vergi İadesi ve Ödemeleri
- Vergi Cezaları
- Zaman Aşımı

2. Kurumların Vergilendirilmesi

- Genel Vergi Mükellefleri
- Kurumlar Gelir Vergisi Oranı
- Vergiye Tabi Gelir
- Giderlerin Vergiden Düşürülmesi ve Envanterin Değerlemesi
- İlişkili Taraf İşlemleri

3. Gerçek Kişilerin Vergilendirilmesi

- Kişisel Gelir Vergisi Oranı
- Vergiye Tabi Gelirler
- Kişisel Gelir Vergisinden Kısmi Muafiyet
- İstihdam Geliri
- Bağımsız Faaliyetlerden Elde Edilen Gelirler
- Mülkiyet ve Mülkiyet Hakları Geliri
- Sermaye Geliri
- Sermaye Kazançları
- Vergiye Tabi Olmayan Gelirler
- Sosyal Güvenlik Katkıları
- Dar Mükelleflerin Vergilendirilmesi
- Stopaj Mükellefi

4. Katma Değer Vergisi

- Katma Değer Vergisinin Kapsamı
- Vergi Matrahı (KDV)
- Geri Alınamayan Girdi KDV'si (Non-recoverable input VAT)

- KDV Kaydı (Gönüllü veya zorunlu KDV kaydı)
- Muhasebe Gereksinimleri
- Fatura Gereksinimleri ve E-fiskalizasyon (Elektronik Vergilendirme)
- KDV Dönemi ve KDV Yükümlülüklerinin Yerine Getirilmesi
- Fazla Ödenen KDV İadesi

bb. Vergi Dairesi ve Denetim

- Vergi Daireleri
- Vergi Dairesi Denetimleri

cc. Beyanname

- Tüzel Kişil
- Bireysel Vergi Mükellefleri
- KDV Yükümlüğü
- ÖTV Yükümlüğü

dd. Muhasebe Kayıtları

- Genel Kurallar
- Finansal Tabloların Denetimi

ee. Verginin Hesaplanması

- Vergi Konsolidasyonu
- Bağlı Kuruluşa Karşı Şube
- Holding Şirketler-Şirketler Arası Temettüleri

ff. Amortisman

gg. Vergiden Muafiyet

- Kişisel Gelir Vergisi Muafiyeti
- Kurumlar Gelir Vergisi Muafiyeti
- KDV Muafiyeti

hh. Diğer Vergiler

- Gümrük Vergisi
- Özel Tüketim Vergileri (ÖTV)
- Emlak Vergisi
- Emlak Alım Satım (Devir) Vergisi
- Stopaj Vergileri
- Kahve Vergisi

d. Sosyal Güvenlik Uygulamaları

- Zorunlu Sosyal Güvenlik Katkı Oranları
- İş İlişkisi
- Çalışma İzinleri
- Yıllık ve Ücretli İzinler
- Toplu Sözleşme ve Sözleşmenin Feshedilmesi
- Kıdem Tazminatı ve Ek Ücret
- Tam Çalışma Saatleri ve Fazla Mesai
- Asgari Ücret
- Karadağ İşgücü Piyasası Düzenleme Verileri

2. Potansiyel Yatırım Alanları

Ulaşım-Altyapı Sektörü

Sağlık Sektörü

Enerji Sektörü

İşleme Endüstrisi Sektörü

Madencilik Sektörü

Turizm Sektörü
Tarım Sektörü
Çevre Sektörü
Araştırma ve Geliştirme Sektörü
Bilişim-İletişim-Teknoloji Sektörü
Kültür ve Miras Potansiyelleri Sektörü
Film Sektörü
Finans Sektörü
Teknik Müşavirlik-Müteahhitlik Sektörü

B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

- a. Genel
- b. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar
  - Ateşleyici Silah Üretimi
  - Mülkiyet Hakkı

2. Yatırım Teşvik Mevzuatı

- Genel
- Ekonomik Olarak Gelişmemiş Belediyelerde Yeni Kurulan İşletmeler ve Faaliyete Başlayan Mükellefler İçin Vergi Teşvikleri
- Gümrük teşvikleri
- Zorunlu Sosyal Güvenlik Katkısı
- Ekonomik Vatandaşlık Programı
- İş Bölgeleri ve Yerel (Belediyeler) Düzeyinde Sağlanan Teşvikler
- Bar Serbest Bölgesi (Port of Bar Free Zone)
- 2020 yılı için Onaylanan Özelleştirme Plan ve Projeleri

C. KARADAĞ'DAKİ TÜRK YATIRIMLARI

1. Önde Gelen Yatırımlar Ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme

- a) Başlıca Türk Yatırımları
- b) Ülkemiz Markalarının Karadağ'daki Franchise/Bayilikleri
- c) Karadağ'da Mühendislik-Müşavirlik Sektöründeki Firmalarımız
- d) Karadağ'da Sağlık Sektöründeki Faaliyetlerimiz
- e) Restorancılık - Gastronomi ve Diğer Sektörler:
- f) Karadağ'da Türk Firmalarımızca Gerçekleştirilen Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Projeleri

2. Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar

A. Genel Problemler

D. KARADAĞ'DAKİ DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI (Doğrudan Yabancı Yatırım Verileri)

E. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

1. Faydalı Linkler
2. Ulaşılabilecek Hukuki & Mali Danışmanlık Şirket Ve Bürolarına İlişkin Bilgiler

YURT DIŞI YATIRIM ÜLKE PROFİLİ

A. KARADAĞ'IN İŞ ORTAMI

3. İŞ ORTAMI

Karadağ, 2020 yılı Dünya Bankası İş Yapma Raporu'na göre iş yapma kolaylığı açısından 190 ülke içerisinde, bir önceki sene yaşanan 8 sıra gerilemeden sonra 2019 Raporu'ndaki yerini koruyarak **50. sırada yer almıştır.**

A. İş Ortamına İlişkin Genel Göstergeler

- Dünya Bankası Doing Business Raporu Ülke Bilgileri

	KARADAĞ'DA İŞ YAPMA			
	2020	2019	2018	2019-2020 DEĞİŞİMİ
İşe Başlama (Sıralama)	101	90	60	-11
İşlem Sayısı	8	8	6	
Süresi (Gün)	12	12	10	
Maliyet (Kişi Başına Gelirin)	1.2	1.3	1.5	
Asgari Sermaye (Kişi Başına)	0	0	0	
İnşaat İzinlerinin Alınması	40	75	78	+35
İşlem Sayısı	9	8	8	
Süresi (gün)	102	152	152	
Maliyet (Değerin Yüzdesi)	4.9	9.6	10.9	
Bina Kalite Kontrol Endeksi (1-	10	12	12	
Elektrik Tedariki (Sıralama)	134	134	127	-
İşlem Sayısı	7	7	7	
Süresi (gün)	131	142	142	
Maliyet (Kişi Başına Gelirin)	144.4	41	42	
Tapu Siciline Kayıt (Sıralama)	83	76	76	-7
İşlem Sayısı	6	6	6	
Süresi (gün)	69	69	69	
Maliyet (Mülk Değerinin)	3.1	3.2	3.2	
Krediye Erişim (Sıralama)	15	12	12	-3
Yasal haklar Endeksindeki Gücü	12	12	12	
Kredi Bilgi Derinlik Endeksi (0-	5	5	5	
Resmi Sicil Kapsamı	41.0	56.	31.6	
Özel büro kapsamı (Yetişkinler)	0	0	0	
Yatırımcıların Korunması	61	57	51	-4
Bilgilendirme Endeksindeki	5.0	5.0	6.3	
Hissedar Davalarındaki Kolaylık	6.0	6.0	6	
Yatırımcıyı Koruma Endeksi	3.0	6.0	6.3	
Vergilerin Ödenmesi		68	70	2

Vergi Ödeme Sayısı (Yılda Kaç	18	18	18	
Zaman (Yıl Başına Saat)	300	300	300	
Toplam Vergi Oranı (Karın Yüzdesi Olarak)	22.2	22.2	22.1	
Sınır Ötesi Ticaret (Sıralama)	41	47	44	+6
İhracat Yapmak İçin Gerekli	8	8	8	
İhracat Maliyeti Sınır İşlemleri	85	158	158	
İhracat Yapmak İçin Gerekli	5	5	5	
İhracat Maliyeti Dokümantasyon	26	67	67	
İthalat Yapmak İçin Gerekli	23	23	23	
İthalat Maliyeti Sınır İşlemleri	306	306	306	
İthalat Yapmak İçin Gerekli	6	10	10	
İthalat Maliyeti Dokümantasyon	100	100	100	
Sözleşmelerin Uygulanması	44	44	42	-
Süresi (Gün)	545	545	545	
Maliyet (Talebin Yüzdesi)	25.7	25.	25.7	
İflasın Çözümü	43	43	37	-
Süre (Yıl)	1.4	1.4	1.4	
Maliyet (Mülkün Yüzdesi)	8	8	8	
Kazanım Oranı (Dolar Başına)	50.3	50.	49.3	
Kaynak: Dünya Bankası (MNE Doing Business Report 2020: https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/m/mo)				

- Yatırım İçin Neden Karadağ?

- Ekonomik olarak istikrarlı, demokratik, çok kültürlü, çok dinli toplumdur.
- İyi komşuluk ilişkilerinin aktif destekçisi ve bölgesel işbirliğine katılımcıdır.
- Haziran 2017'den beri NATO üyesidir.
- AB üyeliği adaydır (2010 aday ülke; 2012 Katılım Müzakereleri Başlangıcı).
- 2012'den beri Dünya Ticaret Örgütü (WTO) üyesi ve Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşmasının (TFA) (2016) tarafıdır.
- 2007'den beri Dünya Bankası üyesidir.
- 2007'den beri Uluslararası Para Fonu (IMF) Üyesidir.
- Euro (€) resmi ödeme aracıdır.
- AB (İstikrar ve Ortaklık Anlaşması), CEFTA, EFTA, Rusya, Türkiye ve Ukrayna ile yapılan serbest ticaret anlaşmaları sayesinde yaklaşık 800 milyon tüketiciye sahip bir pazara erişim imkanı vardır.
- Adriyatik/Akdeniz'deki elverişli coğrafi konumu (Bar Limanı üzerinden ticaret için uygun erişim, önemli hava erişilebilirliği ve ayrıca Doğu ve Orta Avrupa'ya mevcut demiryolu ve karayolu bağlantısı) sayesinde "Balkanlara Açılan Kapı" olarak nitelenebilir.
- 22 ülke ile yürürlükte olan ekonomik işbirliğine ilişkin Anlaşmalar (Avusturya, Belçika-Lüksemburg Ekonomik Birliği, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Yunanistan,Hırvatistan, Macaristan, Almanya, Slovenya, İspanya, Romanya, Slovakya, Arnavutluk, Arjantin, Azerbaycan, Katar, Çin, Kuzey Cumhuriyeti,Makedonya, Sırbistan, İsviçre Konfederasyonu, Türkiye ve BAE).
- Bir çok ülke ile yürürlükte olan yatırımların karşılıklı teşviki ve korunmasına ilişkin Anlaşmalar (

Avusturya, Slovakya, Sırbistan, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Danimarka, Katar Devleti, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Malta, Fransa, Yunanistan, Hollanda, İsrail, Kıbrıs, Romanya, Almanya, Litvanya, Polonya, İspanya, İsviçre Konfederasyonu, Azerbaycan, Moldova ve Birleşik Arap Emirlikleri)

- Bir çok ülke ile yürürlükte olan çifte vergilendirmeyi önleme Anlaşmaları (Arnavutluk, Belçika, Beyaz Rusya, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyet, Danimarka, Mısır, Finlandiya, Fransa, Hollanda, Hırvatistan, Hindistan, İtalya, İran, Çin, Kıbrıs, Kuveyt, Letonya, Macaristan, Makedonya, Malezya, Malta, Moldova, Almanya, Norveç, Polonya, Romanya, Rusya, Slovakya, Slovenya, Sri Lanka, İsviçre, İsveç, Türkiye, Ukrayna, Birleşik Krallık, İrlanda, Sırbistan, BAE, Azerbaycan, Avusturya, Portekiz).
- 2006'da bağımsızlığını yeniden kazanmasından bu yana bölgedeki kişi başına en yüksek Doğrudan Yabancı Yatırıma sahip ülke konumundadır. 2020'de en fazla yatırım, toplam 230 milyon Avro ile NATO ittifakı ülkelerinden geldi.
- Yabancı şirketler, ulusal şirketlerle aynı muameleden yararlanır.
- Yabancı yatırımcılar herhangi bir sektöre yatırım yapabilir ve kâr veya temettü dahil olmak üzere fon, varlık ve diğer malları transfer etmekte serbesttir.
- Rekabetçi vergi sistemi.
- Amaca yönelik olarak kurulmuş İş ve Serbest Ticaret Bölgeleri dahil olmak üzere hem ulusal hem de yerel düzeyde yatırım için bazı teşvikler ve vergi indirimleri.
- Şirket kurmak için basit prosedür (oturum hakkı hariç ortalama dört gün ve 1 €'luk kuruluş sermayesi).
- 12 özel banka ile kaliteli bankacılık sektörü (ticari kamu bankaları yok).
- Ülke dili Karadağca, ancak İngilizce bilinirlik seviyesi yüksek sayılabilecek durumda.
- 2020 için ortalama brüt kazanç: 787 € brüt / 527 € net.
- Giderek popülerliği artan turizm ve yaşam tarzı destinasyonları (“Vahşi Güzellik” ve “Adriyatik'in İncisi”).
- 2019'da Avrupa'nın en hızlı büyüyen turizm merkezi konumunda.
- Yıllık ortalama 240 güneşli gün ile elverişli iklime sahip.
- İyi erişilebilirliğe sahip coğrafi konum – birçok Avrupa başkenti ve şehri ile yıl boyunca ve mevsimlik uçuşların yapıldığı iki uluslararası havalimanı ve dünyanın farklı bölgeleriyle artan sayıda uçuş bağlantısı.
- Popüler denizcilik/gezi/yatçılık destinasyonu (Kotor Limanı, Bar Limanı, Porto Montenegro, Porto Novi, Marina Budva, Marina Bar, Luştica Körfezi, Lazure Marina).
- Oldukça liberal vize rejimi.

-Karadağ Ekonomisi İçin Gösterge Niteliğindeki Bazı Sıralamalar

- Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Raporu 2020: DB Puanı (73,8); DB Sıralaması (50/190).
- Moody's: B1 teyitli kredi notu.
- Standard&Poor's (S&P): Karadağ'ın kredi notunu B/B stabil görünümlü olarak teyit etti.
- Forbes İş İçin En İyi Ülkeler Sıralaması: 72/160.
- Küresel İnovasyon Endeksi 2022: 60/128.
- Karadağ, 37 üst orta gelir grubu ekonomi arasında 7. sırada yer alıyor.
- Karadağ, Avrupa'daki 39 ekonomi arasında 33. sıradadır.
- 2019 yılı Dünya Ekonomik Forumu Küresel Rekabet Edebilirlik Raporu Küresel Rekabet Edilebilirlik Endeksi: 73/141.
- Heritage Foundation'ın Ekonomik Özgürlük Endeksi (2023): 77/176.

B. Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat

- Şirket Kurmak

Karadağ'da yabancı ve yerel şirketlere eşit muamele ilkesi uygulanmaktadır. Yabancı yatırımcı tüzel veya gerçek kişi olarak iş yapabilmektedir. Yabancı Yatırımları düzenleyen Yabancı Yatırımlar Kanununa göre bir yabancı yatırım, kanuna uygun olarak parasal bir yatırım, mal, hizmet, mülkiyet hakları ve menkul kıymetlere yapılan yatırım şeklinde belirtilmiştir. Aynı kanuna göre, yabancı tüzel kişi veya şahıs; işletmenin toplam sermayesinde en az %10 yabancı sermaye payına sahip tüzel kişi; Karadağ'da yabancı bir kişi tarafından kurulan tüzel kişilik ve yurt dışında ikamet yeri olan Karadağ vatandaşı yabancı bir yatırımcı olarak değerlendirilir. Yapılan yatırımlara istinaden bu kanuna göre Karadağ vatandaşlığına kabul edilen yabancı yatırımcı da bu Kanunda ayrıca dikkate alınır.

Yabancı yatırımcıların Karadağ'da şirket tesisleri, iş yerleri, daire, inşaat alanları gibi gayrimenkul satın alma hakları vardır. Ayrıca, yabancılar bir yerli vatandaşın hakkı olduğu gibi miras yoluyla gayrimenkul üzerinde mülkiyet hakları talep edebilmektedir. Yabancı yatırımcılar ilgi duydukları sektörlerde yatırım yapabilirler. Ayrıca kâr ve temettü dahil olmak üzere tüm gelirlerini transfer edebilirler.

Dünyanın en büyük sigorta şirketlerinden bazıları Karadağ'daki yatırım projelerine garanti vermektedir.

Karadağ Dış İşleri Bakanlığı ve Karadağ Ticaret Odası işbirliğinde hazırlanan Karadağ İş ve Yatırım Olanakları raporuna göre, şirket tescili ile vergi kaydı, hesap açılması, gümrük kaydı gibi işlemlerin ortalama 7 günde tamamlanacağı belirtilmektedir.

Karadağ'da firmaların kayıtları, Karadağ Vergi Dairesinin Merkezi Kayıt Ofisinde yapılmaktadır. İşletmeler Hakkında Kanuna göre Karadağ'da aşağıdaki organizasyon şekilleri altında bir işletme kurulabilmektedir.

- Girişimci,
- Ortaklık Şirketi,
- Limited Ortaklık,
- Anonim Şirket,
- Limited Şirketi
- Yabancı Şirketin Şubesi.

Karadağ Vergi Dairesinin Merkezi Kayıt Ofisine başvurarak başlatılan şirket kurma işlemi için genel olarak gerekli belge ve işlemler aşağıdaki gibidir:

- Kimlik kartı,
- Tamamlanmış kayıt formu,
- Minimum kuruluş sermayesi,
- 10 € kayıt ücreti.

Limited Şirket

Limited şirketler en az 1, en çok 30 ortaklı olmak üzere gerçek veya tüzel kişilerce kurulurlar. Asgari sermaye tutarı 1 Avro'dur. Hissedarların sorumluluğu da yatırım yaptıkları tutar ile sınırlıdır . Limited

şirkette zorunlu olarak yetkili müdür olmalıdır. Atanmış müdür şirketi yönetmeye yetkilidir. Müdürler, bir anonim şirketteki yönetim kurulu üyelerine benzer bir pozisyona sahiptir. Anonim şirkette olduğu gibi yönetim kurulu olmak zorunda değildir.

Şirket Kuruluşu için gerekli olan hususlar, evraklar ve ödemeler:

- Şirketin ismi – ismin uygun(müsait) olup olmadığı kontrol edilir
- Kurucuların kimlik/ pasaport ve kişisel adresleri
- Genel müdürün kimlik kartı / pasaportu ve kişisel adresi
- Şirketteki diğer kişiler - yetkili temsilciler ve kişisel adresler
- Hisse oranı
- Kuruluş sermayesi, minimum 1,00 Euro
- Şirket adresi
- Ana faaliyet kodu
- E-posta adresi ve iletişim telefonu

Maliyet:

- İki adet mühür 20-30 Avro arası
- İdari giderler 19.05 Avro (Ticaret Mahkemesi 10.00 Avro-Resmi Gazete 3.00 Avro - Merkez Mevduat Ajansı 6.05 Avro (kurucu başı)
- Mahkeme veya noter onayı maliyeti (İmza sayısına bağlı)- Toplam onay giderleri 20.00 ila 30.00 Avro arası (sayılara göre değişir) olup onaylanması gereken belgeler: Şirket kurma kararı/ sözleşmesi; OP formu (banka sayısına göre değişir); Yetki belgesi.
- Muhasebe hizmetlerine ilişkin ücretler firmadan firmaya değişkenlik gösterebilmektedir.

Anonim Şirket

Bir veya daha fazla yerli / yabancı bireyler / tüzel kişilerden oluşur. Maksimum kişi sayısı bakımından herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Hissedarların sorumluluğu da yatırım yaptıkları tutar ile sınırlıdır. Anonim Şirkette zorunlu olarak Müdür, Sekreter ve yönetim Kurulu olmak zorundadır.

Şirket Kuruluşu için gerekli olan evrak, ödeme ve diğer hususlar:

- Minimum kuruluş sermayesi 25.000 Avro,
- Kuruluş evrakları,
- Yönetim Kurulu, Denetçiler, Sekreter ve Genel Müdür atanmasına ilişkin kararlar,
- Yönetim Kurulu üyelerinin ve yöneticilerin sosyal güvenlik numaraları,
- Tüm Yönetim Kurulu Üyeleri ve Yöneticilerin isimleri,
- Genel Müdür, Denetçiler ve Sekreterlerin isimleri ve adresleri,
- Şirketin yükümlülükleri yerine getirmesine ilişkin imzalı beyan,
- Menkul Kıymetler Komisyonu Kararı,
- Tamamlanmış kayıt formu,
- 40 Avro Vergi Dairesi hesabına ödeme, 3 Avro Karadağ Resmi Gazetesi hesabına ödeme

Şirket kayıt işleminden sonra şirket mührü yaptırılması, banka hesabı açılması, çalıştırılan işçi için Vergi Dairesine kayıt yapılması gerekmektedir.

Komandit Şirket

- İki veya fazla kişi,
- Tamamlanmış kayıt formu,
- İdari giderler (yukarıda belirtilmiştir)

Girişimci

- Kimlik kartı;
- Tamamlanmış kayıt formu;
- İdari giderler (yukarıda belirtilmiştir)

E-Firma Portalı

25 Aralık 2020 tarihinden itibaren bir ticari işletme (kurucusu mukim bir gerçek kişi olan ve kurucu katkısı 1 Avro olan tek üyeli limited şirket) kurulması için elektronik olarak başvuruda bulunulabileceği açıklanmıştır. E-firma portalı bir üyeli limited şirketin kuruluşu için elektronik başvuru yapılmasını sağlayan bir sistemdir. Sistem Karadağ Vergi İdaresi ve Karadağ Ticari Merkezi Kayıt Kuruluşu ile entegredir.

Ayrıca, tek üyeli bir limited şirketin faaliyeti ve adresindeki bir değişikliğin tescili için de başvuru elektronik olarak yapılabilmektedir.

- Şube Açmak

Yabancı şirketler şubeleri aracılığıyla Karadağ'da faaliyetlerini yürütebilir. Şube yabancı bir şirketin ayrılmaz bir parçası değil, ayrı bir tüzel kişilik olarak kabul edilir. Şube, adına ve kurucu şirketin hesabına iş faaliyetleri gerçekleştirir. Kuruluş için gerekli evrak, bilgi ve ödeme tutarları yukarıda belirtilmiştir.

Yukarıda belirtilen ve başvuru için gerekli tamamlanmış kayıt formu PS01 formudur. Katma Değer Vergisi kaydı için ise PR PDV-1 formu gerekmektedir. Ayrıca, şirketin Tüketim Mükellefligi olarak kayıt yaptırabilmesi için AKC-P formunun doldurulması gereklidir.

Şirket kurma şartları ve aşamaları arasında en önemlisi, banka hesabının açılmasıdır. İkinci sırada ise vergi numarasının ve PDV (KDV) numarasının alınabilmesi için vergi dairesine başvuru yapılması gelmektedir. Yukarıda da belirtildiği , üzere 3 Avro Karadağ Resmi Gazetesine şirket kuruluşu duyurusunun yayımlanması için ödenir. Merkez Mevduat Ajansı'na 6.05 Avro (kurucu başına) yatırılır. 10-15 Avro arasında bedelle şirket mührü yaptırılabilir.

Yukarıda bahsedilen bütün formlara aşağıdaki linklerden ulaşılabilir;

<http://www.crps.me/>

<https://montenegro.eregulations.org/?l=en>

<https://montenegro.eregulations.org/procedure/23/23?l=en> (prosedür ve formlar- fotoğraflarla anlatım)

<https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/m/montenegro/MNE.pdf>

Çalışma ve Oturma İzni

Gerekli Belgeler:

- Diploma – Orjinal (Diploma Karadağ dışında alınmışsa, diploma denkliği alınması gerekmektedir. 1991/1992 yılına kadar eski Yugoslavya'da alınan eğitim belgeleri ve 25 Ocak 2008 tarihine kadar Sırbistan'dan alınan eğitim belgeleri tanıma prosedürüne tabi değildir). Üniversite diplomasına ek olarak, notların transkripti de gereklidir.)
- Adli sicil kaydı-(Adli sicil kaydı belgesi, anavatanının İçişleri Bakanlığı veya Adalet Bakanlığı tarafından verilmelidir.)
- Banka dekontu – mevcut hesabınızda aylık her gün için 10 Euro olmak üzere 310.00 € olduğuna dair kanıt. (İş veren, firmanın izni çıkana kadar para kaynağına ilişkin garantisi konusunda beyan verebilmektedir.)
- Konaklama için kanıt
- Sağlık sigortası
- Pasaport fotokopisi
- Şirket tesciline ilişkin karar (Karadağ Ticari İşletmeler Merkezi Kayıt Kuruluşu Sistemi kaydı)
- Sağlık raporu
- Çalışma için çalışacağınız şirketin resmi teklifi
- İçişleri Bakanlığının ilgili şubesine ait giderlere ilişkin ödemelere ait belgeler

- Şirket Feshi

Karadağ'da firmanın kapatılma süreci (tasfiye süreci) üç şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Bunlar kısaltılmış (hızlandırılmış) tasfiye, gönüllü tasfiye ve iflas süreçleri şeklindedir. Tasfiye, ancak şirketin devlete karşı tüm yükümlülüklerini yerine getirmesi durumunda gerçekleştirilebilecek bir işlemdir.

1. Şirketin Kısaltılmış (Hızlandırılmış) Tasfiyesi

Bir şirketin hızlandırılmış tasfiyesi için belgeler sunarken, aşağıdakilerle Karadağ Ticari İşletmeler Merkezi Kayıt Kuruluşuna başvurmak gerekir:

Adım 1. Şirketin tasfiyesine ilişkin doldurulmuş form.

Adım 2. Şirket mührü ile onaylanmış şirketin tasfiyesine ilişkin karar.

Adım 3. Vergi İdaresinden, şirketin Vergi İdaresine karşı yükümlülüklerini ödediğine ilişkin belge.

Adım 4. Kurucuların, şirketin Karadağ Ticari İşletmeler Merkezi Kayıt Kuruluşu'ndan silinmesinden itibaren üç yıl içinde, şirketin çalışanlara karşı yükümlülükler de dahil olmak üzere, alacaklılara karşı tüm yükümlülüklerinin yerine getirileceğine ve şirketin yükümlülüklerinden müştereken ve müteselsilen sorumlu olacaklarına ilişkin mahkemede veya noterde onaylanan beyanı.

Adım 5. Vergi İdaresi hesabına ödeme: 5,00 Euro banka hesabına (Hs.No: 832-3161017-60).

Adım 6. Karadağ Resmi Gazetesi hesabına ödeme: 18.00 EURO banka hesabına (Hs.No: 520-941100-57).

Adım 7. Toplanan ve onaylı tüm belgelerin Karadağ Vergi İdaresi Ticari İşletmeler Merkezi Kayıt Kuruluşunun (Vaka Djurovića 20, 81000 Podgorica) adresine teslimi.

2. Vergi Dairesinin Merkezi Kayıt Ofisinde Firmanın Gönüllü Tasfiye Süreci

Eğer firmanın banka hesabı üzerinden işlem yapıldıysa, borçları yoksa ve Karadağ Vergi Dairesi tarafından borçlarının olmadığına dair belge alınırsa, firma sahibi tarafından “normal” tasfiye süreci yine hızlandırılmış tasfiye sürecinde belirtilen usuller çerçevesinde başlatılıp yürütülebilir.

3. Firmanın İflas Süreci

Eğer firmanın hesabı üzerinden işlem yapıldıysa ve borçlarını ödeyecek paraları yoksa, firma kurucusu tarafından iflas süreci başlatılabilir. Mahkeme tarafından;

- Kamu İhale Çağrısı yapılır,
- İflas Masası Müdürü seçilir,
- Alacaklılarına ve Vergi Dairesi'ne haber verilir.

Firma kurucusunun borçlarını ödeyecek mülkiyetinin olmadığı Mahkeme tarafından tespit edildiğinde, iflas süreci sona erer ve firma tasfiye edilir. Aynı zamanda firmanın Vergi Dairesinin Merkezi Kayıt Ofisinden kaydı silinir.

Firmanın tasfiye süreci için Muhasebe Şirketleri tarafından alınan ortalama ücretler şirketten şirkete ve tasfiye türüne göre değişmektedir.

C. Vergi Uygulamaları

aa.Genel

1.Vergi Sistemi

Karadağ, 2001 yılından bu yana yabancı yatırımcılar da dahil, girişimcilere uygun iş ortamı yaratmak amacıyla, Karadağ'ın vergi sisteminde ciddi reformlar yapmıştır. Reform sürecinde, Karadağ Hükümeti'nin temel amacı aşağıdaki hususlara odaklanmak olmuştur:

- Karadağ vergi sisteminin daha verimli olması ve uygulamasının daha kolay olması,
- Yabancı yatırımcılara vergi sisteminin daha çekici olması,
- Vergi sisteminin AB Direktifleri ve uluslararası standartlarla uyumlaştırılması.

Son yıllarda, Karadağ Hükümeti vergi oranlarını önemli ölçüde azaltmış ve % 9'luk vergi oranıyla bölgedeki rekabet gücü en yüksek vergi sistemi olarak sınıflandırılmışken, % 9 olarak uygulanmakta olan kişisel ve kurumsal gelir vergisi oranlarında 2022 yılı başı itibarıyla önemli değişikliklere gitmiştir. Karadağ Hükümetince Kişisel Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Gelir Vergisi Kanununda yapılan, 31. 12. 2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayınlanan ve 01.01.2022 tarihinden itibaren geçerli hale gelen değişikliklerle Karadağ, artan oranlı vergilendirme sistemine geçmiş bulunmaktadır. Karadağ'da yerel (diğer bir deyişle belediyelerce uygulanan) kurumlar vergisi bulunmamaktadır.

- Dolaylı ve Dolaysız Vergiler

Bilindiği üzere, dolaylı vergiler ve sosyal güvenlik katkıları en kazançlı kamu gelirleri olarak görülmektedir. Karadağ Gelir ve Gümrük İdaresi'nin verilerine göre, 2021 yılının 21 Aralık tarihine kadar katma değer vergisi (KDV) bazında toplam brüt tahsilat 265,1 milyon Avro'ya ulaşmıştır.

01 Ocak 2021 ila 21 Aralık 2021 tarihleri arasında Kişisel Gelir Vergisi bazında toplam gelir 171.32 milyon Avro, Kurumlar Gelir Vergisi ise 73.75 milyon Avro olarak gerçekleşmiştir.

Karadağ Gelir ve Gümrük İdaresi'ne göre aynı dönemde 31.03 milyon Avro imtiyazlardan, 19.48 milyon Avro emlak satış vergisinden ve 18.24 milyon Avro ise diğer gelirlerden toplanmıştır.

Dolayısıyla söz konusu dönemde toplam 578,92 milyon Avro vergi tahsil edilmiştir.

Primler söz konusu olduğunda, toplam tahsilat 512,72 milyon Avro olarak gerçekleşmiştir. (Emeklilik ve Sigortası Fonu (PIO) 317,81 milyon, Sağlık Sigortası Fonu 167,07 milyon, İstihdam Bürosu (ZZZ) 24,86 milyon ve İşgücü Fonu 2,98 milyon.)

Vergi ve prim paylarının toplamını oluşturan toplam gelirler 1,09 milyar Avro olarak gerçekleşmiştir.

Gümrük gelirleri ise, 1 Ocak - 21 Aralık 2021 tarihleri arasında brüt 776,53 milyon Avro olmuştur.

Gümrük gelirlerinde en büyük pay 495,83 milyon ile ithalatta KDV'ye aittir. Bundan sonra 250,88 milyon ile ÖTV, 27,43 milyon ile gümrük vergisi, 2,23 milyon ile kahve vergisi ve 148,17 bin Avro ile diğer gelirler yer almaktadır.

Vergi ve gümrük gelirlerinin toplamı 1 Ocak 2021 - 21 Aralık 2021 tarihleri arasında 1,87 milyar Avro olarak gerçekleşmiştir.

- Temel Vergiler

Karadağ'da vergilerin yönetimi genel olarak Karadağ Hükümetine ait olmakla birlikte emlak vergileri yerel yönetimler tarafından tahsil edilmektedir.

Karadağ'da önemli vergi oranları aşağıda özetlenmiştir:

Kişisel Gelir Vergisi:

31.12.2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan Kişisel Gelir Vergisi Kanununda yapılan değişikliğe göre, 700 Avro'ya kadar olan kişisel gelirin (Brüt) vergiye tabi olmaması öngörülmüş olup, kişisel gelire dayalı olarak gerçekleşen 700,01 Avro ile 1.000 Avro arasındaki vergilendirilebilir gelir tutarı üzerinden %9; 1.000.01 Avro üzerindeki tutar için ise %15'lik vergi oranı belirlenmiştir.

Ayrıca, bağımsız faaliyetlere dayalı olarak gerçekleşen 8.400.01 Avro'dan 12.000 Avro'ya kadar olan vergilendirilebilir gelir tutarı üzerinden %9; 12.000.01 Avro üzerindeki tutarın ise %15 oranında vergiye tabi olacağı;

Vergi oranının, mülkiyet ve sermaye kazançları; spor faaliyetleri; telif hakları ve ilgili haklar, patentler ve ticari markalardan elde edilen gelirler için ise % 15 olacağı belirlenmiştir.

Kurumlar Gelir Vergisi:

31.12.2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan Kurumlar Gelir Vergisi Kanununda yapılan değişikliğe göre, artan oranlı vergilendirme çerçevesinde, vergi oranları, kazancın 100.000 Avro'ya kadar olan kısmı için %9; 100.000,01 Avro'dan 1.500.000 Avro'ya kadar olan kısmı için %12 (yani 9.000 Avro + 100.000.01 Avro'nun üzerindeki tutar için % 12); 1.500.000.01 Avro üzeri tutar için % 15

(yani 177.000 Avro + 1.500.000.01 Avro üzerindeki tutar için %15)'dir.

Katma Değer Vergisi:

Karadağ'da uygulanmakta olan Katma Değer Vergisi oranları % 21, % 7 ve % 0'dır.

Stopaj Vergisi:

Öte yandan, stopaj oranı ise (temettü, kar dağıtımı, sermaye kazançları, telif kazançları, fikri mülkiyet hakları, kira gelirleri, danışmanlık, pazarlama ve denetim hizmetleri) % 15'dir.

- **Gelir Vergisi**

Gelirlerin vergilendirilmesi hem kurumsal hem de bireysel düzeyde yapılmaktadır. Progresif vergi oranları 2016 yılından itibaren ortalama ücret olan brüt 720 Avro (net 480 Avro) sınır kabul edilerek, bahse konu rakamın üstündeki gelirler için % 11'den, altında kalan gelirler için ise % 9 olarak uygulanmaktayken, bu uygulama 1 Ocak 2020 tarihinde ortadan kalkmış olup, gelir vergisi tüm gelirler için %9 olarak hesaplanmıştır.

Ancak, 31.12.2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan değişikliklerle gerek Kişisel Gelir Vergisi ve gerekse Kurumsal Gelir Vergisi Kanununda önemli değişiklikler yapılmış ve artan oranlı vergilendirme sistemine geçilmiştir. Buna göre:

-31.12.2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan Kişisel Gelir Vergisi Kanununda yapılan değişikliğe göre, kişisel gelire dayalı olarak gerçekleşen 700 Avro'ya kadar olan gelirlerin (Brüt) vergiye tabi olmaması, 700,01 Avro'dan 1.000 Avro'ya kadar olan gelir (Brüt) için vergi oranının yüzde 9 olması ve 1.000,01 Avro'nun üzerindeki gelir (Brüt) için ise vergi oranının yüzde 9'dan yüzde 15'e çıkarılması öngörülmüştür.

-31.12.2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan Kurumlar Gelir Vergisi Kanununda yapılan değişikliğe göre, artan oranlı vergilendirme çerçevesinde, kazancın 100.000 Avro'ya kadar olan kısmı için yüzde 9, 100.000,01 ila 1.500.000 Avro'ya kadar olan kısmı için yüzde 12 ve 1.500.000,01 Avro'nun üzerindeki kazanç için ise yüzde 15 oranında vergi uygulanacaktır.

- **Karadağ'ın Yaptığı Vergi Anlaşmaları**

Karadağ, 21 Mayıs 2006 tarihinde kazandığı bağımsızlık kanı, Federal Yugoslavya Cumhuriyeti ve Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyetinde (Sırbistan - Karadağ) iken yürürlükte bulunan uluslararası anlaşmaları devam ettirmektedir. Özellikle AB üyesi olan devletler ile ikili işbirliğinin geliştirilmesi yönünde anlaşmalarının olmasına rağmen, geçmişte oluşan çifte vergi anlaşmaları da mevcuttur. Mevcut olanların yenilenmesinin yanısıra, yeni vergi anlaşmalarının (Yunanistan, İspanya, Lüksemburg, ABD) imzalanması da beklenmektedir.

Karadağ ile Vergi Anlaşması bulunan ülkeler şunlardır:

Almanya, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Belarus, Belçika, Birleşik, Arap Emirlikleri, Birleşik Krallık, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Çin Halk Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hırvatistan, Hollanda, İran, İrlanda, İsveç, İsviçre, İtalya, Kıbrıs, Kore, Kuveyt, Letonya, Macaristan, Makedonya, Malezya, Malta, Mısır, Moldova, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya,

Rusya Federasyonu, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Sri Lanka, Türkiye, Ukrayna.

-Vergi İadesi ve Ödemeleri

Prensip olarak, vergi iadeleri, hem elektronik ve hem de basılı formatlarda Vergi Daireleri'ne teslim edilebilen resmi form yoluyla gerçekleştirilmektedir. Eğer uzatılması için gerekçeli nedenler var ise, formun teslim tarihi normal tarihinden sonra 90 gün daha uzatılabilmektedir. Vergi mevzuatı, vergi iadesinin değiştirilme olasılığını tanımaktadır. Ancak, vergi iadesinin değiştirilmesi, normal tarihinden sonra 10 gün içerisinde gerçekleştirilebilmektedir.

Vergi ödemesi gönüllü ya da zorunlu olabilmektedir. Gönüllü ödemede, uygun para tutarı kamu geliri hesabına transfer edilmektedir. Gönüllü ödeme olmadığında, vergi makamları zorla tahsilat prosedürünü başlatmak hakkına sahiptir.

İtiraz

Genellikle, bir vergi mükellefi, vergi yetkilisinin kararlarına karşı itiraz hakkına sahiptir. Ancak, bu yasal yol vergi otoriteleri tarafından verilen tüm kararlar için geçerli değildir. Karar verildikten sonra 15 gün içerisinde itiraz edilebilir.

- Vergi Cezaları

Genel olarak, her vergi kanunu, ilgili kanun çerçevesinde cezaları da kapsamaktadır. Temel vergi cezalarına her vergi bazında aşağıda değinilmiştir.

KDV Kanununa Göre Cezalar

Aşağıdaki durumlarda, bir tüzel kişi aşağıdaki kabahatler nedeniyle 3.000 ila 10.000 Euro arasında bir para cezasına çarptırılır:

Ürünün alıcısına yani hizmet müşterisine fatura kesilmemesi; her satış noktasında fatura düzenleme ve alma yükümlülüğüne ilişkin bir bildirim belirsiz bir şekilde gösterilmemesi; yazar kasa aracılığıyla nakit ciro bildirilmemesi; KDV hesaplamasının öngörülen süre içinde teslim edilmemesi; özel bir prosedür kapsamında vergilendirme başvurusunun zamansız olarak sunulması; KDV hesaplamak ve ödemekle yükümlü olduğu faaliyetin başladığının, değiştirildiğinin veya durdurulduğunun Vergi Dairesine bildirilmemesi.

Kanuna göre aşağıdaki durumlarda bir tüzel kişi 6.000 Euro ila 20.000 Euro arasında bir para cezasına çarptırılır:

KDV'nin, yükümlülük anında hesaplanmaması; KDV'nin tabandan hesaplanmaması; gerçekleştirilen ürün veya hizmet cirosu için fatura düzenlenmemesi ve faturanın kopyalarının saklanmaması; ürünün teslimi sırasında, yani hizmetin başka bir mükellefe ifası sırasında, faturada öngörülen verilerin belirtilmemesi; teslim edilen ürünler, yani vergi döneminde gerçekleştirilen hizmetler için düzenlenen faturalardan vergilendirilebilir ciro üzerinden hesaplanan tutar temelinde KDV'nin hesaplanmaması veya yanlış hesaplanması; vergi döneminin bitiminden sonraki ayın 15'inde KDV'nin ödenmemesi.

Kişisel Gelir Vergisi Kanunu Göre Cezalar

Aşağıdaki durumlarda 2.000 ila 20.000 Euro arasında para cezası verilir:

Gelir vergisinin hesaplanmaması, yanlış hesaplanması, askıya alınmaması veya her gelir ödemesi sırasında ödenmemesi; bir işveren olarak, Vergi Dairesine ve çalışana öngörülen süre içinde ödenen ve askıya alınan vergi hakkında verilerin veya bu tür kişisel gelirlerin, raporların ve hesaplama ile ilgili diğer kayıtların sunulmaması; işveren olarak, hesaplanan ve ödenen vergi ve katkı paylarına ilişkin bir raporun öngörülen süre içinde yetkili Vergi Dairesine sunulmaması.

Kanunda sayılan bazı kabahatler ise kabahatin ağırlığına göre 1.000 Euro ila 6.000 Euro arasında ya da 500 ila 2.000 Avro arasında para cezasını gerektirmektedir.

Kurumlar Gelir Vergisi Kanunu Göre Cezalar

Tüzel kişi aşağıdaki durumlarda 1.000 Euro ile 20.000 Euro arasında para cezasına çarptırılır:

Ödenen gelir üzerinden stopaj vergisinin hesaplanmaması, yanlış hesaplanması veya ödenmemesi; öngörülen süre içinde hesaplanan stopaj hakkında bir raporun sunulmaması; başvuruyu yaparken, ilişkili taraflarla yapılan işlem koşullarının "ulaşılmaz" ilkesine uygun olup olmadığının belirlenebileceği transfer fiyatlarına ilişkin belgelerin sunulmaması; Kanunun 40 ıncı maddesinde belirtilen başvuruyu yaptığında, transfer fiyatlarına ilişkin belgeye sahip olmaması ve talep üzerine talebin kendisine ulaştığı tarihten itibaren 45 gün içinde yetkili Vergi Dairesine vermemesi; Kanuna göre gelir vergisi hesaplanmaması; verginin hesaplandığı dönemin bitiminden itibaren üç ay içinde yetkili vergi dairesine elektronik olarak vergi beyannamesi verilmemesi; ödenmiş vergi belgesi ve muhasebe mevzuatına göre hazırlanmış gelir tablosu ve bilanço ile birlikte yetkili Vergi Dairesine başvurulmaması.

- Zaman Aşımı

Vergi toplama hakkı, verginin tespit edildiği yılın sonundan itibaren beş yıl içinde sona erer. Bu süre içinde faiz ve dava masraflarını tahsil etme hakkı da ortadan kalkar. Vergi toplama hakkının zaman aşımı, vergi dairesi tarafından üstlenilen herhangi bir resmi işlemle kesintiye uğrar. Zamanaşımı, mahkeme önündeki yargılama süresince veya vergi mükellefi gerçek kişinin sürekli olarak altı aydan fazla Karadağ dışında bulunması halinde işlemez. Mükellefin iflas takibinde olması halinde, zamanaşımı süresi, işlemin tamamlandığı tarihten itibaren altı ay uzatılır.

Kabahatin işlendiği günden itibaren üç yıl geçmişse, kabahat kovuşturması başlatılamaz ve yürütülemez.

Fazla ödenen vergi borcunun iadesi hakkı, fazla ödemenin yapıldığı yılın sonundan itibaren üç yıl içinde zamanaşımına uğrar.

Vergi tespit, tahsil ve iade hakkı, her zaman verginin belirleneceği, tahsil edileceği veya fazla ödemenin yapıldığı yılın sonundan itibaren 10 yıl içinde sona erer (Mutlak Zamanaşımı).

2.Kurumların Vergilendirilmesi

- Genel Vergi Mükellefleri

Kurumlar vergisi mükellefleri anonim şirket, limited şirket, genel ortaklık, komandit, kamu kuruluşunun yanı sıra kooperatif veya mal satışından gelir elde edilen diğer tüzel kişiler olarak sayılmaktadır.

İkamet

Karadağ Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca aşağıda belirtilenler vergi mükellefleri olarak sayılmaktadır:

- Tam vergi mükellefi – Firma Karadağ'da kurulmuş ya da Karadağ'da yönetilmektedir.
- Dar vergi mükellefi – Firma Karadağ dışında kurulmuş, Karadağ dışında ya da Karadağ'daki birimi tarafından yönetilmektedir.

Tam vergi mükellefinin dünya çapındaki kârı üzerinde vergilendirme yapılırken, dar vergi mükellefinin vergilendirilmesi ise Karadağ kaynaklı gelir veya Karadağ'daki iş birimine uygulanmaktadır.

Daimi İşyeri (Permanent Establishment PE)

Karadağ Vergi Kanunu'nda Daimi İşyeri hakkındaki genel kurallar yer alıp, söz konusu kanun OECD Model Vergi Anlaşması'na göre yapılmıştır. Daimi İşyeri, yerleşik olmayan kişinin, söz konusu işyeri vasıtasıyla Karadağ'daki işlerini yürütmek amacıyla kullanılmaktadır.

İdari bina, şube, ofis, fabrika, atölye, maden yatağı veya doğal kaynakların değerlendirilmesini yapan tesise yerleşik olmayan kişi sahip ise, Daimi İşyeri mevcut demektir. İnşaat faaliyeti 6 aydan fazla faal ise, Daimi İşyeri olarak kabul edilmektedir.

Eğer yerleşik olmayan kişi, Karadağ'da mal teslimi amacıyla kullanılan bir depolamaya sahipse, söz konusu yer Daimi İşyeri olarak kabul edilmemektedir.

- Kurumlar Gelir Vergisi Oranı

31.12.2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan Kurumlar Gelir Vergisi Kanununda yapılan değişikliğe göre, artan oranlı vergilendirme çerçevesinde, vergi oranları, kazancın 100.000 Avro'ya kadar olan kısmı için %9; 100.000,01 Avro'dan 1.500.000 Avro'ya kadar olan kısmı için %12 (yani 9.000 Avro + 100.000,01 Avro'nun üzerindeki tutar için % 12); 1.500.000,01 Avro üzeri tutar için % 15 (yani 177.000 Avro + 1.500.000,01 Avro üzerindeki tutar için %15)'dir.

- Vergiye Tabi Gelir

Kurumlar gelir vergisi matrahı, Kurumlar Vergisi Kanunu hükümleri çerçevesinde UFRS'ye göre hesaplanan muhasebe karı olarak değerlendirilmektedir.

Vergi yılı, yeni işe başlayan şirketler / faal olmayan şirketler hariç, takvim yılına tekabül eder. Farklı vergi yılının düzenlenmesi için herhangi bir yasal olanak yoktur.

Kurumlar Gelir Vergisi Kanuna göre vergiye tabi gelirler şunlardır:

- 1) Karadağ'da üretilen malların satışı;
- 2) Karadağ'da hizmetlerin sağlanması;
- 3) Bir mukim veya mukim olmayan kişiden Karadağ'daki işyeri aracılığıyla tahsil edilmesi halinde faiz;
- 4) Yerleşiklerin ödediği temettüleri ve kar payları;
- 5) Karadağ'da mülkiyet haklarının kullanılması;

- 6) Doğal kaynakların kullanımı;
- 7) Karadağ'da bulunan gayrimenkul ve gayrimenkul hakları;
- 8) Karadağ'da bulunan taşınmaz malların satışı;
- 9) Satıcısı Karadağ'da bulunuyorsa taşınır malların satışı;
- 10) Karadağ'da gerçekleşen risklere karşı sigorta.

- Giderlerin Vergiden Düşürülmesi ve Envanterin Değerlemesi

Genel olarak, iş amaçlı yapılan belgelenmiş giderler Kurumlar Gelir Vergisinden düşülebilmektedir. Ancak, aşağıdaki hususlara kurumlar vergisi muafiyeti uygulanamaz:

- Verginin geç ödemesi için faiz cezası,
- Ticari amaçlı olmayan belgelenmemiş giderler,
- Kâr içinde çalışanların payı ile ilgili ödemeler,
- Para cezası ve diğer cezalar;
- Yurtdışı yerleşiklere ödenen faiz (eğer uygulanan faiz oranı piyasa faiz oranından yüksek ise),
- Yurtdışı yerleşiklerin merkez ofisine ödenen Daimi İşyeri'nin idari giderleri,
- Aynı zamanda kreditor olan işletmelerin şüpheli alacaklarının karşılıkları,
- Siyasi partilere yapılan bağışlar.

Aşağıdaki giderler kısmen düşülebilenler olarak kabul edilir:

- Sağlık, eğitim, bilimsel, dinsel, kültürel, spor ve insani amaçlar için yapılan giderlerin yanı sıra çevrenin korunması için toplam gelirlerinin % 3,5'ine kadar kabul edilen giderler,
- (Siyasi partiler hariç), profesyonel derneklere ödenen üyelik ücretleri, toplam gelirlerin % 0.1'ine kadar düşülebilmektedir,
- Eğlence giderleri, toplam gelirlerin % 1'ine kadar düşülebilmektedir,
- Gider olarak kabul edilen jübile ödülleri ve işten çıkarma tazminatı, İş Kanunu tarafından öngörülen tutara kadar düşülebilmektedir,
- Bankalar ve sigorta şirketleri tarafından yapılan karşılığın çalışmalarını düzenleyen mevzuat tarafından öngörülen miktarı geçmemek üzere Kurumlar Gelir Vergisi düşülebilmektedir.
- Broker ve bayilerin özel riskler karşılığı, Menkul Kıymetler Kanunu ile öngörülen tutara kadar düşülebilmektedir,
- Eğer muhasebe mevzuatı uyarınca hesaplama yapılırsa, yenilebilir doğal kaynakların karşılığı, mal ve hizmetlerin (garanti süresi) satışı için garantiler ve mahkeme zabitleri beklenen kayıplardır. ("hassas anlaşmalar").

Envanterin değerlendirilmesi ise satılan mal ve malzeme maliyeti, ağırlıklı ortalama maliyet yöntemi veya FIFO maliyet yöntemi uygulanarak vergiden düşülebilmektedir.

- İlişkili Taraf İşlemleri

Transfer ücretleri ilişkili taraf işlemlerinde değerlendirilen fiyatlar olarak tanımlanmaktadır. Bir vergi mükellefi, uygunluk ilkesi uyarınca ilişkili taraflar arasındaki işlemleri ifşa etmek zorundadır. Transfer fiyatları ve emsal fiyatları arasındaki fark kurumlar vergisi matrahına dahil edilmektedir.

İlişkili taraf, vergi mükellefi ile özel ilişkisi olan ve onların arasındaki karşılıklı işlemlerine ekonomik etkisi olan herhangi bir varlık olarak kabul edilmektedir. Mevzuata göre, eğer varlık aşağıda belirtilen bir konuma sahip ise, tarafların ilişkili olduğu varsayılmaktadır:

- Şirkette en az %10 payı / hissesi var ise,
- Başka bir şirketi temsil eden bir varlıkta (kurumda) doğrudan veya dolaylı en az %10 hissesi / payı var ise,
- Doğrudan / dolaylı şirket üzerinde hakimiyeti var ise veya veya iş kararları üzerinde önemli etkiye sahip ise,
- Üçüncü şirket üzerinden iki şirket tarafından doğrudan / dolaylı kontrole sahip ise (eğer kontrolü şirkette bu iki şirketin oy hakkı en az % 10 ise).

3.Gerçek Kişilerin Vergilendirilmesi

Karadağ vatandaşları, dünya çapında elde ettikleri kazançların vergilerini ödemekle yükümlüdür. Karadağ vatandaşı olmayan kişiler ise Karadağ kaynaklı gelirleri üzerinden vergi öderler.

Tam Vergi Mükellefi

Karadağ'da tam mükellef olarak aşağıda belirtilen bireyler kabul edilmektedir:

- Karadağ'da ikameti, işyeri veya menfaati olan kişi,
- Bir mali yılı içinde en az 183 gün boyunca Karadağ'da kalan kişi,
- Yurt dışında görevlendirilen ve Karadağ'lı gerçek ya da tüzel kişi veya uluslararası örgüt için ticari faaliyette bulunun kişidir.

Bir Karadağ'lı şirket veya girişimci tarafından elde edilmiş olan yabancı geliri, Karadağ'da belirlenen süreler içerisinde Vergi Dairesinde kayıt altına alınmalıdır.

- Kişisel Gelir Vergisi Oranı

31.12.2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan Kişisel Gelir Vergisi Kanununda yapılan değişikliğe göre, kişisel gelire dayalı olarak gerçekleşen 700 Avro'ya kadar olan gelirlerin (Brüt) vergiye tabi olmaması, 700,01 Avro'dan 1.000 Avro'ya kadar olan gelir (Brüt) için vergi oranının yüzde 9 olması ve 1.000,01 Avro'nun üzerindeki gelir (Brüt) için ise vergi oranının yüzde 9'dan yüzde 15'e çıkarılması öngörülmüştür.

- Vergiye Tabi Gelirler

Kişisel Gelir Vergisi Kanuna göre vergiye tabi gelirler aşağıda sıralanmıştır:

- 1) Kişisel gelir;
- 2) Bağımsız faaliyetler;
- 3) Mülkiyet;
- 4) Sermaye;
- 5) Sermaye kazançları;
- 6) Spor faaliyetlerinden elde edilen gelir;
- 7) Telif haklarından ve ilgili haklardan, patentlerden, ticari markalardan ve bağımsız kültür uzmanlarının gelirlerinden elde edilen gelir.

-Kişisel Gelir Vergisinden Kısmi Muafiyet

Kişisel gelir vergisinin bir kısmının ödenmesinden muafiyet, bir çalışanın, Karadağ'daki ortalama aylık

maaşından daha yüksek olmayan maaşına, 2021'de %90; 2022'de %60; 2023'te %30 olarak uygulanır.

- **İstihdam Geliri**

İstihdam geliri, bireyin istihdamı adına ödenen tüm gelirleri kapsamaktadır (maaşlar, emeklilik maaşları, aynı gelirler, sigorta primleri, vergiye tabi olmayan asgari ödüller vs.) İstihdama benzer diğer kişisel hizmetlerden elde edilen gelir (geçici / yarı zamanlı istihdam ve benzeri) istihdam geliri olarak kabul edilmektedir.

Çalışanlar, vergi mükellefleri olarak kabul edilmektedir. İşveren, kendi çalışanları adına kişisel gelir vergisinin hesaplamasından sorumludur. Brüt maaşa ilaveten maaş dışında verilen haklar vergi matrahı olarak kabul edilmektedir.

- **Bağımsız Faaliyetlerden Elde Edilen Gelirler**

Bağımsız faaliyetlerden elde edilen gelirler, ticari faaliyet ve/veya mesleki ve entellektüel hizmetler ve diğer faaliyetleri sağlayarak gerçek kişi tarafından elde edilir.

Vergi matrahı, gerçek kişi vergi mükellefi (individual taxpayer) tarafından gerçekleştirilen kâra eşittir. Vergiye tabi kârlar aşağıdaki gibidir:

- Muhasebe kârı, muhasebe kayıtları işlemlerini yapan mükelleflere yönelik hazırlanan Kurumsal Gelir Vergisi Kanunu uyarınca ayarlanmıştır.
- Muhasebe kayıtlarını tutmayan vergi mükellefleri için toplam gelirlerin standart giderleri %30 oranında azalmıştır.

- **Mülkiyet ve Mülkiyet Hakları Geliri**

Aşağıdaki mülkiyet haklarından elde edilen gelirler kişisel gelir vergisine tabidir:

- Taşınır ve taşınmaz malların kira geliri,
- Sınırlı bir süre için telif hakları, sınai mülkiyet ve diğer mülkiyet haklarının transferinden elde edilen gelir.

Vergi matrahı, vergi mükellefi tarafından gerçekleştirilen brüt gelir ve giderlerin arasındaki farkı teşkil etmektedir. Vergi mükellefi, eğer fiili maliyetleri doğrulayamaz ise % 30 standart maliyeti (turistik amaçlı kayıtlı gayrimenkul kira gelirleri için 50%) hakkına sahiptir.

Şirket veya kayıtlı girişimci, gerçek kişi vergi mükelleflerine ödenen gelirden vergi kesintisi yapmakla yükümlüdür. Alternatif olarak, vergi, yıllık vergi beyannamesi ibrazı üzerine bireysel vergi mükellefi tarafından doğrudan ödenmektedir.

- **Sermaye Geliri**

Kişisel Gelir Vergisi Kanununa göre, faiz geliri, yönetim kurulu üyeleri ve çalışanları tarafından gerçekleştirilen kârdan para veya hisse olarak paylar; sermaye sahipleri ve ortak sahipleri tarafından özel ihtiyaçları için mülk ve hizmetlerin kullanımından elde edilen gelir, temettüleri ve kar payları, sermayeden elde edilen gelir olarak kabul edilir.

Sermaye şirketinin yönetim kurulu üyeleri ile çalışanlarının tercihli koşullarla satın aldıkları veya elde

etikleri sermaye payları ve katılımları da sermayeden elde edilen gelirler temelinde sermaye geliri sayılır. Sermayeden vergiye tabi gelir belirlenirken, maliyetler muhasebeleştirilmez.

Kısacası, sermaye geliri, yönetim ve çalışanlar tarafından elde edilen faiz geliri ve kar ortaklığı / katılımı (profit participation) (ikisi de nakit para veya hisse) olarak tanımlanmaktadır. Vergi matrahı, kazanılan gelirin brüt miktarını teşkil etmektedir. Öte yandan, Karadağ kurumsal vergi mükellefi tarafından mükelleflere dağıtılan (tam ve dar mükellefin her ikisi de) temettü ve kar payları stopaj vergisine tabidir.

- **Sermaye Kazançları**

Sermaye kazancı, Kişisel Gelir Vergisi Kanunu uyarınca, satın alma ve satış fiyatı arasındaki olumlu farkı teşkil etmektedir. Eşler arasındaki mülkiyet devri ve vergi mükellefinin ikamet yeri olarak kullandığı gayrimenkul satışına sermaye kazancı vergisi uygulanmamaktadır. Ayrıca, ebeveynler ve çocuklar arasındaki mülkiyet transferi vergiden muaf tutulmaktadır.

- **Vergiye Tabi Olmayan Gelirler**

Devlet emekli maaşları, belirli yasal yardımları, tazminat ödemeleri, nafaka, belirli hediye çeşitleri ve maddi devlet yardımı Karadağ kişisel gelir vergisinden muafır.

Kişisel Gelir Vergisinden Kısmi Muafiyet

Kişisel gelir vergisinin bir kısmının ödenmesinden muafiyet, bir çalışanın, Karadağ'daki ortalama aylık maaşından daha yüksek olmayan maaşına, 2021'de %90; 2022'de %60; 2023'te %30 olarak uygulanır.

- **Sosyal Güvenlik Katkıları**

01.01.2022 tarihinden önce çalışan için %8,5 işveren için %2,3 oranında zorunlu sosyal güvenlik katkısı ödenmekteydi. 31.12.2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan Zorunlu Sosyal Güvenlik Katkıları Kanununda yapılan değişiklikle işçi ve işverene ait sözkonusu sağlık fonu kesintisi kaldırılmıştır (çalışan için %8,5 işveren için 2,3).

Sosyal güvenlik katkıları brüt maaş üzerinden hesaplanmaktadır. Çalışan tarafından ödenen sosyal güvenlik katkıları şunlardır:

- Emeklilik ve sakatlık sigorta primi: % 15
- İşsizlik sigortası: % 0,5.

İşveren tarafından ödenen sosyal güvenlik katkıları ise aşağıdadır :

- Emeklilik ve sakatlık sigorta primi: % 5,5
- İşsizlik sigortası: % 0,5
- İşçi Fonu: % 0,2
- Belediye Vergisi (ek vergi) % 15 (Podgorica and Cetinje belediyeleri) diğer belediyeler için % 13 (ödenen gelir vergisi üzerinden hesaplanmaktadır).
- Ticaret Odasına Ödenen : % 3
- Sakatlık Fonu : %2

- Dar Mükelleflerin Vergilendirilmesi

Dar mükelleflerin vergilendirilmesi, Karadağ'daki sabit işyeri yoluyla Karadağ kaynaklı gelirlerine uygulanmaktadır. Karadağ'da daimi işyerine sahip olmayan dar mükelleflerin, Karadağ kaynaklı menfaat, telif ücretleri ve gayrimenkul kiralama ücretleri vergilendirilmektedir.

- Stopaj Mükellefi

İşveren ("stopaj mükellefi) tarafından çalışanlara ödenen tüm ücretlerde gelir vergisi ve sosyal güvenlik katkılarına stopaj uygulamasıdır. Mevcut kurallar altında, stopaj mükellefi olarak davranılması, Karadağlı tüzel kişiler, bireysel girişimciler ve Karadağ'da bulunan şube ile yabancı tüzel kişilerin sorumluluğundadır.

5. Katma Değer Vergisi

Karadağ, 2003 yılı Nisan ayında satış vergisi sistemini değiştirmiştir. Karadağ'ın KDV uygulamalarının temel ilkeleri, AB Direktifi kuralları ile uyumludur. Katma Değer Vergisi Kanununa göre, Mallar %21 oranında genel (01.01.2018 öncesinde %19 olarak uygulanmaktaydı) KDV oranına tabi tutulurken, indirilmiş KDV oranı %7 ve % 0 ile özel mal ve hizmetlere uygulanmaktadır.

- Genel KDV oranı %21'dir (01.01.2018 öncesinde %19 olarak uygulanmaktaydı).

- % 7 (insan tüketimine yönelik temel ürünler - ekmek, un, süt ve süt ürünleri, bebek maması, yağ, sıvı yağ, et, yumurta ve şeker-; ders kitapları ve öğretim yardımcıları; otellerde, motellerde, turistik yerleşim yerlerinde, pansiyonlarda, kamplarda, turistik apartmanlarda ve villalarda konaklama hizmetleri; catering hizmeti verilen restoran ve tesislerde yemek, şişelenmiş içme suyu ve alkolsüz gazsız içeceklerin hazırlanması ve sunumu hizmetleri; ikram hizmetlerinin verildiği tesislerde alkollü içecekler, şeker ilaveli gazlı içecekler ve kahve dışındaki yiyecek, içecek ve içeceklerin hazırlanması ve sunumu hizmetleri; şişelenmiş su hariç içme suyu; KDV istisnası öngörülmüş olanlar hariç sinema ve tiyatro gösterileri, konserler, müzeler, panayırılar, eğlence parkları, sergiler, hayvanat bahçeleri ve benzeri kültür ve spor etkinlikleri için bilet üzerinden alınan hizmetler vb.)

- % 0 (ihracat; beş ve daha fazla yıldızlı konaklama tesislerinin inşaat ve ekipmanı için gerekli mal ve hizmetler; 10 MW üstünde elektrik üreten enerji tesisleri; yatırım değeri 500.000 Avro'yu aşan gıda üretim tesisleri ve serbest bölgelerdeki malların tedariki; diplomatik temsilcileri ve uluslararası kuruluşlar tarafından kullanılan mal ve hizmetler; geçici ithal mallarına yapılan hizmetler; Karadağ Sağlık Sigortası Fonu tarafından hastalara verilen ve finanse edilen ilaçlar / tıbbi cihazlar; uluslararası hava ve deniz taşımacılığı ile ilgili mal ve hizmetlerin temini vb.)

- Katma Değer Vergisinin Kapsamı

Mal Tedariği (Tedarik yeri)

Malın tedarik yeri için kurallar malların satışı için de geçerlidir. Mallar sevk edildiyse, sevk anında malların bulunduğu yer; malların tedarikçi veya tedarikçi adına diğer kişi tarafından yüklendiyse, malların yüklendiği yer; malların satışı sevk olmadan yürütüldüyse, tedarik zamanında malların bulunduğu yer; ısıtma, soğutma ve iklimlendirme sistemlerinde kullanılan elektrik enerjisi, gaz ve enerjinin alındığı yerdir.

Hizmetler

Hizmet sunulan kişi tarafından faaliyetlerin yürütüldüğü yer veya daimi işyeri üzerinde hizmetlerin verildiği yer *hizmetlerin tedarik yeri* olarak kabul edilmektedir. Genel “tedarik yeri” kuralının istisnaları ayrıca belirtilmiştir.

Malların İthalatı

İthalat yeri Karadağ topraklarına giriş noktasıdır.

- Vergi Matrahı (KDV)

KDV matrahı, mallar / hizmetler satışından vergi mükellefi tarafından alınanların (nakit/mal/hizmet) yanı sıra geri ödenmez vergiler dahil olmak üzere (Örneğin gümrük, özel tüketim vergileri) ve doğrudan maliyetler (komisyonlar, ambalaj maliyeti, ithalat durumunda nakil) göz önüne alınarak hesaplanmalıdır.

Eğer ödenen nakit para değilse, KDV matrahı alınan malların/hizmetlerin piyasa değeri olarak kabul edilmektedir.

- Geri Alınamayan Girdi KDV'si (Non-recoverable input VAT)

Vergi mükellefleri, genellikle, %0 ve diğer KDV oranlarında vergilendirilen malların giriş KDV'sini geri kazanma hakkına sahiptir.

Genel kurallar altında, aşağıda belirtilen mallarda, vergi mükelleflerinin giriş KDV'sinin indirim hakkı yoktur:

KDV'den muaf mallarının yapılması için kullanılan mal ve hizmetler, Karadağ dışında malların yapılması için kullanılan mal ve hizmetler (eğer söz konusu mallar için Karadağ'da KDV'den muafiyet sağlandıysa).

Ayrıca, KDV Kanunu uyarınca aşağıdaki hususlarda giriş KDV'si geri alınamaz:

Spor ve rekreasyon amaçlı deniz araçları, binek araçları, motosikletlerin yanı sıra yakıt, yağ ve söz konusu mallar için yedek parçaları ve ilgili hizmetler için giriş KDV'si, eğlence işinden giriş KDV'si.

- KDV Kaydı (Gönüllü veya zorunlu KDV kaydı)

Karadağ'da KDV Kaydı gönüllü ya da zorunlu olabilmektedir. Gönüllü KDV kaydı küçük vergi mükellefi olarak adlandırılan kişiler için mümkündür (son 12 ay içerisinde elde edilen cirosu 30.000 Avro'dan az olan işletmeler).

Kayıt yapıldığında, şirket tarafından en az 3 yıl süreyle kayıt sildirme başvurusu yapılamaz.

KDV kaydı 12 aylık süre içinde, KDV kaydı üzerinden ciro toplamı 30.000 Avro olan işletmeler için zorunludur. (01.01.2022 tarihinden önce 18.000 Avro olarak uygulanan ciro toplamı tutarı 31.12.2021 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan KDV Kanununda yapılan değişiklikle 01.01.2022 tarihinden itibaren 30.000 Avro'ya yükseltilmiştir.)

- Muhasebe Gereksinimleri

Vergi mükellefleri, kendi muhasebe kayıtlarında, KDV'nin değerlendirilmesi konusunda yeterli bilgi sağlamalıdır. Yani, muhasebe kayıtlarında aşağıda belirtilen bilgiler bulunmalıdır:

Toplam KDV'ye tabi olan mallar, ödenen giriş ve çıkış KDV tutarı, KDV iadesi, KDV mükellefinden alınan ve verilen faturaların yanı sıra ithal edilen malların kaydı yapılmalıdır.

- Fatura Gereksinimleri ve E-fiskalizasyon (Elektronik Vergilendirme)

KDV Kanununa göre vergi mükellefi tarafından düzenlenen faturanın aşağıda belirtilen bilgileri içermesi gerekir:

- İsim, adres ve vergi mükellefi / fatura verenin KDV numarası,
- Yer, veriliş tarihi ve fatura numarası,
- Vergi mükellefi / fatura alıcı adı ve adresi,
- Teslim edilen malların miktarı ve tipi ya da hizmetlerin tipi ve hacmi,
- Mal veya hizmetlerin satış tarihi ve avans ödemeleri miktarı,
- Vergiye tabi matrah tutarı,
- Uygunan vergi tutarı;
- Hesaplan KDV tutarı;
- Mühür ve imza;
- Vergi muafiyeti ile ilgili uygun bir not (varsa).

E-fiskalizasyon: 31.07.2019 tarihli Resmi Gazete yayınlanan Ürün ve Hizmet Ticaretinde Vergilendirme Kanunu'na göre 1 Ocak 2020 tarihinde uygulanmaya başlanması gereken Elektronik Vergilendirme uygulaması daha sonraya ertelenmiş ve 01.06.2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Elektronik vergilendirme, nakdi ve gayri nakdi tüm kesilen faturaların Karadağ Vergi Dairesi veri tabanına kaydedilmesini öngörmektedir.

Kanuna göre fiskalizasyon, ürün ve hizmetlerin cirolarına ve mali hesaplarına ilişkin verilerin kalıcı bir internet bağlantısı ile gerçek zamanlı olarak gelirlerin tahsilinden sorumlu İdari organa ibraz edilmesini içermektedir.

Buna göre, mükellef, mal ve hizmet ticaretine ilişkin her bir mali faturayı düzenlerken, elektronik imza ile imzalayarak ve sabit bir internet bağlantısı kullanarak gerçek zamanlı olarak İdareye sunar.

Malileştirme yükümlüsü, her bir elektronik ödeme cihazının o güne ait nakit depozitosu hakkında iş gününün başında, yani işe başlamadan ve fatura düzenlemeden önce Yönetim'e bilgi vermekle yükümlüdür.

Kanunda hesabın benzersiz kimlik kodu (karekod) olmadan faturaların hangi şartlarda düzenlenebileceği detaylı olarak belirtilmiştir. Buna göre, internet bağlantısının geçici olarak kesilmesi ya da internet bağlantısı ve kurulumu mümkün olmayan bir bölgede faaliyet gösterilmesi hallerinde benzersiz kimlik kodu olmadan düzenlenebilecek faturalara ilişkin usuller ve bu faturaların daha sonra kare kodlu faturaya dönüştürülmesine ilişkin detaylara Kanunda yer verilmiştir.

Katma Değer Vergisini düzenleyen kanunun öngördüğü veriler dışında, Ürün ve Hizmet Ticaretinde Vergilendirme Kanunu'na göre elektronik fatura aşağıdaki verileri içerir:

Fatura numarası: faturanın düzenlenme zamanı (saat ve dakika); belirlenen mali hizmet operatörü; vergi mükellefinin kimlik kodu; hesabın benzersiz kimlik kodu; ödeme yöntemi (nakit, ödeme kartı, banka hesabından para transferi, diğer); ödemenin faturanın düzenlendiği tarihte yapılmamış olması durumunda son ödeme tarihi; nakdi olmayan ödemelerin vergilendirilmesi yani malileştirmenin vergi mükellefleri arasında gerçekleştirilmesi durumunda alıcının vergi kimlik numarası.

- **KDV Dönemi ve KDV Yükümlülüklerinin Yerine Getirilmesi**

KDV dönemi bir takvim aydır. Aylık KDV yükümlülüğü, aylık KDV iadesi teslim tarihine kadar yapılması gerekmektedir (Örneğin takvim ayının sonundan itibaren 15 gün içinde).

- **Fazla Ödenen KDV İadesi**

Vergi mükellefi, çıkış KDV veya gelecekteki KDV yükümlülüklerine karşı değerlendirilen KDV kredi ofseti üzerinden fazla ödenen KDV iadesi için başvuruda bulunabilmektedir. KDV iadesi dönemi KDV iadesi talebinin teslim tarihinden itibaren 60 gündür.

bb.VERGİ DAİRESİ VE DENETİM

-**Vergi Daireleri**

Vergi Dairesi Kanunu uyarınca, Vergi ve diğer kanununa göre vergi ödemesine tabi tutulan kişiler vergi mükellefi olarak sayılmaktadır. Söz konusu Kanuna göre, vergi mükellefi, tüzel kişi, tüzel kişinin parçası, örgüt, girişimci ve Karadağ Vergi Kanunu uyarınca davranmak zorunda olan gerçek kişidir.

Yani, Karadağ'da Ticari İşletmeler Kanunu'na göre kar elde etmek amacıyla kurulmuş ve faaliyetini Karadağ'da sürdüren tüzel kişi, Karadağ'da yürürlükte olan Vergi ve diğer Kanunlara göre kendi iş faaliyetlerini uyumlaştırmak zorundadır.

Karadağ'da kurulmuş olan şirket vergi mükellefi statüsüne sahip olup, diğer Karadağ'lı şirketler gibi, Kanunlara göre vergi ve sosyal güvenlik katkı ve primlerini ödemek zorundadır.

Karadağ'da 15 Nisan 2021 tarihinden önce Karadağ Vergi Dairesi ve Karadağ Gümrük İdaresi ayrıyken bu tarihten itibaren Karadağ Gelir ve Gümrük İdaresi kurulmuştur. 2024 yılında ise Karadağ Vergi Dairesi ve Karadağ Gümrük İdaresi olarak tekrar bağımsız iki kurum olmuştur. Karadağ'daki Vergi Dairesi şubeleri aşağıda isimleri verilen belediyelerde yer almaktadır:

Karadağ Vergi Dairesi: Bulevar Šarla De Gola br.2, Podgorica
(<https://www.gov.me/poreskauprava>)

- **Podgorica şubesi** (Podgorica, Cetinje ve Danilovgrad belediyelerini kapsamaktadır)

Podgorica'daki şubenin adresi: ul. V Proleterske br. 36 Podgorica;

Cetinje'deki ofisin adresi: ul. Bajova br. 2 Cetinje;

Danilovgrad'daki ofisin adresi: ul. Sava Burića b.b. Danilovgrad;

- **Nikšić şubesi** (Nikšić, Šavnik ve Pluzine belediyelerini kapsamaktadır)

Nikšić'teki şubenin adresi: ul. Njegoševa broj 18 Nikšić;

Şavnik'teki ofisin adresi: Belediye binası, Şavnik
Pluzine'deki ofisin adresi: Belediye binası, Pluzine

- **Bar şubesi** (Bar ve Ulcinj belediyelerini kapsamaktadır)

Bar'daki şubenin adresi: Bulevar revolucije br.1.;

Ulcinj'deki ofisin adresi: ul. Marşala Tita bb Ulcinj;

- **Budva şubesi** (Budva, Kotor ve Tivat belediyelerini kapsamaktadır)

Budva'daki şubenin adresi: Trg od Sunca br. 2, Budva;

Kotor'daki ofisin adresi: Kotor eski şehir, Tivat'taki şubenin adresi: Luke Tomanovića-Tivat;

- **Herceg Novi şubesi** (Herceg Novi belediyesini kapsamaktadır)

Herceg Novi'deki şubenin adresi: Trg Marşala Tita br. 2.

- **Pljevlja şubesi** (Pljevlja ve Zabljak belediyelerini kapsamaktadır)

Pljevlja'daki şubenin adresi: ul. Ivana Milutinovića b.b. Pljevlja;

Zabljak'taki ofisin adresi: ul. Trg durmitorskih ratnika b.b. Žabljak

- **Bijelo Polje şubesi** (Bijelo Polje, Mojkovac ve Kolaşin belediyelerini kapsamaktadır)

Bijelo Polje'deki şubenin adresi: ul. Slobode broj 2 Bijelo Polje;

Mojkovac'taki ofisin adresi: Trg Ljubomira Bakoća b.b. Mojkovac

Kolaşin'deki ofisin adresi: ul. Buda Tomovića b.b. Kolaşin;

- **Berane şubesi** (Berane, Rozaje, Andrijevića ve Plav belediyelerini kapsamaktadır)

Berane'deki şubenin adresi: ul. IV Crnogorske 3 Berane;

Rozaje'deki ofisin adresi: ul. 13 jula bb Rozaje;

Andrijevića'daki ofisin adresi: ul. Branka Deletića bb Andrijevića;

Plav'daki ofisin adresi: ulica Racina, Plav.

- Vergi Dairesi Denetimleri

Vergi denetimleri, bir ofis denetimi veya alan denetimi olarak gerçekleştirilebilmektedir. Her iki durumda da vergi denetimleri, vergi otoritesi müfettişleri (Karadağ Gelir ve Gümrük İdaresi) tarafından yapılmaktadır.

Vergi denetimi, bir veya birden fazla vergi dönemleri için, bir veya birkaç vergi olaylarının incelenmesi şeklinde olabilmektedir.

Vergi denetimi, ilişkili kişiler arasındaki durumun araştırılması ya da girişimcinin kişisel durumunun araştırılmasını da kapsamaktadır.

Ofis denetimi, vergi makamları tarafından tutulan vergi belgeleri ile vergi mükellefi tarafından sunulan vergi iadeleri ve finans raporlarının tespit edilmesini temsil etmektedir. Ofis denetimi vergi makamlarının ofislerinde yapılmakta olup vergi mükelleflerinin varlığı zorunlu değildir.

Alan denetimi, vergi mükellefinin ofisinde yapılmakta olup genellikle 90 iş gününden fazla sürmemektedir. Ancak, bazı durumlarda, vergi makamı başkanı tarafından alan denetim süresi

uzatılabilmektedir.

Eğer vergi denetimi sırasında vergi suçları ortaya çıkarsa, vergi müffetişi, vergi mükellefinin mülkiyeti, iş faaliyeti ve dokümanlar üzerinde yasak koyma yetkisine sahiptir. Ayrıca, usulsüzlük nedeniyle, vergi müffetişi tarafından para cezaları veya cezai takibat başlatılabilmektedir.

cc.BEYANNAME

- Tüzel Kişiler

- 1) Tüzel kişiler, İşçi Kanunu'na göre; çalışan sayısı, yıllık bazda toplam gelir ve toplam aktife bağlı olarak küçük, orta ve büyük ölçekli işletmeler olarak ayrılmaktadır.
- 2) Finansal raporların hazırlanmasında aşağıda belirtilen 3 koşulu yerine getirenler, orta ölçekli tüzel kişi olarak sayılmaktadır:

- Eğer finansal raporun yapıldığı yılda çalışanların sayısı 50 – 250 arasında ise;
- Yıllık bazda toplam geliri 10.000.000,00 - 50.000.000,00 avro arasında ise;
- Toplam aktifi 10.000.000,00 - 43.000.000,00 avro arasında ise.

- Tüzel kişiler, ilgili yılın 31 Aralık tarihinde yani statü değişikliğinin kayıt gününde (birleşme, ayrılma) ve tüzel kişiliğin gönüllü tasfiye kararı gününde finansal raporları ve konsolide tabloları hazırlamalıdır.
- Tüzel kişiler, geçmiş yıla ait finansal raporları ve yıllık gelir vergisi beyannamelerini kağıt ve elektronik ortamda Karadağ Vergi Dairesi'ne cari yılın en geç 31 Mart tarihine kadar sunmalıdır.
  - Mevzuatta belirtilen tabloların yanı sıra istatistik eki de sunulmalıdır.
  - Bilanço ve gelir tablosu Vergi Dairesi'nin web sitesinde yayınlanmaktadır.
  - Mevzuatta belirtilen finansal raporlar ve istatistik ekinin tutma şekli yetkili makamların yönetmeliklerine göre düzenlenmektedir.

- Bireysel Vergi Mükellefleri

Eğer bir birey, farklı kaynaklardan farklı işverenlerden veya yurtdışından gelir elde ediyorsa, Vergi Dairesi'ne yıllık vergi beyannamesini teslim etmek zorundadır. Bir önceki yılda elde edilen gelir hakkında yıllık vergi beyannamesi, cari yılın 30 Nisan tarihine kadar teslim edilmelidir.

- KDV Yükümlüğü

KDV dönemi bir takvim ayıdır. Aylık KDV yükümlülüğü, aylık KDV iadesi teslim tarihine kadar yapılması gerekmektedir (Örneğin takvim ayının sonundan itibaren 15 gün içinde).

- ÖTV Yükümlüğü

ÖTV aylık bazda değerlendirilmektedir. Aylık ÖTV beyannamesi, ay sonundan itibaren 15 gün içinde Vergi Dairelerine teslim edilmektedir. ÖTV yükümlülükleri, ÖTV beyannamesinin teslim edildiği günde ödenmektedir.

dd.MUHASEBE KAYITLARI

- Genel Kurallar

- Tüm tüzel kişiler ticari defterleri tutmak zorundadır.
- Ticari defterler çift taraflı (girişli) defter tutma sistemine göre tutulmalıdır.
- Ticari defterleri günlük, ana defter ve yardımcı kayıtlar oluşturmalıdır.
- Muhasebe işlerinin organizasyonu tüzel kişiler tarafından genel düzenleme ile hukuka uygun olarak yönetilmelidir.
- Tüzel kişi tarafından tüm iş ve işlemlerin (transferleri) ve onların kayıtlarının ticari defterinde tutulması zorunludur.
- Muhasebe kayıtları tahakkuk esasına göre tutulmalıdır.
- Muhasebe kayıtları gerçek mali durumu ve faaliyet sonuçlarını gösterecek şekilde, güvenilir muhasebe belgelerine uygun olarak ve muhasebe kurallarına göre yapılmalıdır.

- Finansal Tabloların Denetimi

Denetimin Zorunluluğu: Finansal tabloların denetimi anonim şirketler, büyük ölçekli tüzel kişiler ve ana tüzel kişiler için zorunludur. Finansal tabloların denetimi ayrıca sigorta şirketleri, bankalar ve diğer mali kurumlar, Merkezi Mevduat Dairesi (CDA), menkul kıymetler piyasasında yetkili katılımcılar, yatırım fonları ve diğer toplu yatırım şekilleri için de zorunludur. Tüzel kişiler cari yılın en geç 31 Mayıs tarihine kadar geçmiş yıla ait konsolide finansal tablolar ve konsolide yönetim raporu kağıt ve elektronik ortamında Vergi Dairesi'ne sunmak zorundadır.

Denetimin Yapılması: Finansal tabloların denetimi ve kaydı yetkili denetçi tarafından yapılmaktadır. Yetkili denetçinin denetimi sırasında yardıma ihtiyacı olursa, yetkili denetçinin gözetiminde denetim işlerini yapan kişiyi işe alabilmektedir. Finansal tablolar hakkında denetim raporları yetkili denetçi tarafından imzalanmaktadır. Denetim işlerini aşağıda belirtilen denetçiler yapamamaktadır:

- Denetim işi yapılan tüzel kişinin kurucusu, hissedarı veya üyesi ise,
- Denetim işi yapılan tüzel kişinin muhasebe veya danışmanlık işini yapan kişi ise,
- Etik Kanunu ile belirlenen diğer durumlar.

Denetimin Yapılması İçin Lisansların Verilmesi: Denetim lisansları elde etmek için sunulan koşullar ve belgeler yetkili makamın düzenlenmelerine göre belirlenmektedir. Denetimin yapılması için lisanslar (sertifikalı muhasebeci gibi) belirlenen koşulları yerine getiren kişiye verilmektedir.

cc.VERGİNİN HESAPLANMASI

Verginin hesaplanması, aşağıdaki yöntemlerden birini uygulayarak gerçekleştirilmektedir:

- Beyan usulu (self-assessment-öz değerlendirme)
- Vergi makamı kararı ile değerlendirme.

Prensip olarak, Karadağ vergilerinin büyük çoğunluğu öz değerlendirme usulü ile hesaplanır. Vergi makamı kararı ile değerlendirme az sayıda vergi kanunu tarafından belirlenmiştir. Örneğin vergi mükellefi tarafından gerçekleştirilen uygunsuz bir öz-değerlendirme durumunda uygulanabilmektedir. Vergi Dairesi tarafından, kamuya açık bilgi ve benzer vergi kapasitesine sahip olan diğer vergi mükelleflerine istinaden, vergi yükümlülüğünün değerlendirilmesi yapılmaktadır.

- Vergi Konsolidasyonu

Tüm üyeleri Karadağ vatandaşı olan bir şirket doğrudan veya dolaylı başka bir şirketin en az %75 hissesini kontrol eden bir şirket grubu için vergi konsolidasyonuna izin verilmektedir.

Her şirket tarafından ayrı bir vergi beyannamesi dosyalanırken, ana şirket tarafından tüm grup için konsolide vergi beyannamesi dosyalanmaktadır. Bir veya daha fazla şirketlerin konsolide beyanname kayıpları konsolidasyon kapsamındaki diğer şirketlerin kârlarından mahsup edilir.

Konsolide vergi beyannamesinde, konsolidasyon çerçevesinde, bir veya daha fazla şirketin zararları, diğer şirketlerin kârlarından mahsup edilmektedir. Her şirket, tüm gruba ait vergiye tabi kârdaki payıyla orantılı olarak vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi konsolidasyonu en az beş yıl süreyle devam etmelidir. Aksi takdirde her şirket tüm vergileri ödemek zorundadır.

- **Bağlı Kuruluş Karşı Şube**

Bir şube konseptinin çok temel kuralları vardır. Kurumlar Vergisi Kanunu, şube ofisine ana ofisi tarafından tahsil edilen idari giderlerinin düşülebilirliğini kısıtlamaktadır. Ancak, yerel mevzuat tarafından sunulan kısıtlamalar çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması ile önlenebilmektedir.

Buna ek olarak, Karadağ'da şube ofisinin idaresinde bazı belirsizliklerin mevcut olduğunu belirtmekte fayda vardır.

- **Holding Şirketler-Şirketler Arası Temettüleri**

Karadağlı firmalar, dar mükellefin bağlı kuruluşu tarafından ödenen yabancı vergiye eşit olan vergi kredisi hakkına sahiptir. Toplam vergi kredisi, Karadağ'da ödenen vergi miktarını aşmamaktadır. Bu kapsamda, Karadağ'da mukim vergi mükellefi olan ana şirkete, hesaplanan gelir vergisi, mukim olmayan şubesi tarafından başka bir ülkede ana şirketin gelirine dahil edilen temettüleri üzerinden ödenen vergiye tekabül eden tutar kadar indirilebilir. Yurtdışında yerleşik bir şubeden elde edilen temettü geliri, yerleşik ana şirketin gelirine dahil edilir. Buna göre, vergi indrimi, ana şirketin hesaplanan vergisinden, bu Kanun hükümlerine göre kâr veya temettü üzerinden hesaplanacak vergi miktarına kadar indirilebilir. Bu vergi kredisinin kullanılmayan kısmı, ana şirketin vergi hesabına gelecek hesap dönemlerinden itibaren ancak beş yılı geçmemek üzere aktarılabilir. Kanunda atıfta bulunulan vergi kredisi hakkı, en az bir yıl süreyle sürekli olarak %10 veya daha fazla hisseye, yani mukim olmayan bir şubenin hisselerine sahip olan bir ana şirkete sahiptir.

ff.AMORTİSMAN

Kurumlar Vergisi Kanunu'na göre, amortisman tabi varlıklar, en az bir yıl ekonomik ömrü ve en az 300 avro satın alma değeri ile maddi ve maddi olmayan duran varlıklardır. Maddi olmayan ve duran varlıklar 5 gruba ayrılarak amortisman oranları belirlenmiştir;

- **Grup 1:** %5 (asfalt yüzeyleri, gemi rıhtımı, enerji santralleri, köprüler, hangarlar, gaz ve petrol boru hatları, yollar ve otopanlar, park yerleri, vb.),
- **Grup 2:** %15 (uçaklar, arabalar, gemiler, tıbbi araçlar, ofis ekipmanları, klimalar vb.),
- **Grup 3:** %20 (otobüs, yazar kasalar, kamyon, fotokopi ekipmanları, araştırma ekipmanları, TV antenleri),

- **Grup 4:** %25 (TV ve Radyo yayıncılığı ekipmanları, petrol kuyuları ekipmanları, mineral işleme ekipmanları, telgraf ve telefon cihazları, vs).
- **Grup 5:** %30 (bilgisayar, sistem ve uygulama yazılımı, veri işleme ekipmanları, kiralık araç, reklam panoları, video kasetler, CD, DVD, vb).

Grup 1 olarak kategorize edilen duran varlıkların amortismanları, varlığın satın alma değeri üzerinden, tek tek her varlık için oranlama yöntemi kullanılarak hesaplanır. Grup 2 ile 5 arasında kategorize edilen duran varlıkların amortismanı ise toplam değer üzerinden azalan oranlı yöntem kullanılarak hesaplanır.

gg. Vergiden Muafiyet

- Kişisel Gelir Vergisi Muafiyeti

Kanuna göre bazı yardım ve haklar temelinde (engelli hakları, yeni doğan çocuk yardımları, sosyal korumadaki haklar, doğal afet veya diğer olağanüstü olaylar nedeniyle yapılan yardımlar, sağlık sigortası yardımları, miras ve hediyeler, organize sosyal ve insani yardımlar, devlet ödülleri, ödüllü oyunlar ve şans oyunları, eşya, can ve mal sigortası vb.) elde edilen gelirler, gelir olarak kabul edilmemektedir.

Kişisel Gelir Vergisi Kanununa göre ayrıca kişisel gelire dayalı tazminat, kamu görevlerinin yurt dışı iş gezileri için harcırah, aileden ayrı yaşamak için aylık 100 €'ya kadar ödenek; bir çalışanın, birinci dereceden bir aile üyesinin ve emekli bir işçinin ölümü halinde 1.500 Euro'ya kadar dayanışma yardımı; bir çalışanın veya birinci dereceden bir aile üyesinin ağır hastalığı, sağlık rehabilitasyonu, ilaç temini ve tedavisi durumunda 1.000 €'ya kadar dayanışma yardımı; emeklilikte 1.000 €'ya kadar kıdem tazminatı; öğrenciler ve öğrenciler için ayda 200 €'ya kadar burslar ve krediler; bütçe dışı fonlardan ödenen işsizlik yardımları; jübile ödülleri gibi gelirler vergi dışı tutulmuştur.

Ayrıca, Kişisel Gelir Vergisi Kanununa göre, ekonomik olarak gelişmemiş belediyelerde faaliyete başlayan mükellefler ilk 8 yıl vergi muafiyeti hakkına sahiptir. Sekiz yıllık dönem için maksimum vergi muafiyeti tutarı 200.000 EUR ile sınırlıdır. Kanunun bu maddesine göre faaliyete başlayan ve süresiz veya en az beş yıl süreyle işçi çalıştıran mükellefler, dört yıl süreyle o işçi için hesaplanan ve ertelenen gelir vergisini ödeme yükümlülüğünden kurtulur.

- Kurumlar Gelir Vergisi Muafiyeti

Kanuna göre gelir vergisinin temeli, vergi mükellefinin vergiye tabi kârıdır. Vergiye tabi kâr, mükellefin gelir tablosunda gösterilen kazancının bu Kanunda öngörülen şekilde düzeltilmesi suretiyle belirlenir.

Kurumlar Gelir Vergisi Kanuna göre ekonomik olarak gelişmemiş belediyelerde yeni faaliyete başlayan üretim faaliyetleri için, mükellefin ilk sekiz yıllık için hesaplanan vergisi %100 oranında indirilir. Sekiz yıllık bir dönem için bu vergi muafiyetinin toplam tutarı 200.000,00 Avro'yu aşamaz. Kanunun bu maddesine göre faaliyete başlayan ve süresiz veya en az beş yıl süreyle işçi çalıştıran mükellefler, dört yıl süreyle o işçi için hesaplanan ve ertelenen gelir vergisini ödeme yükümlülüğünden kurtulur.

Kanuna göre devlet organları, yerel yönetim organları, kamu fonları, kamu kurumları, turizm kuruluşları, spor kulüpleri, spor dernekleri ve federasyonları, dini topluluklar, sanat dernekleri, siyasi partiler, odalar, sendikalar ve sivil toplum kuruluşları ve kar amacı gütmeyen faaliyetlerin yürütülmesi için özel bir yasaya uygun olarak kurulmuşlarsa devlet kuruluşları vergiden istisna tutulmuştur. Bunlar,

istisnai olarak, kazanç getiren bir faaliyette bulunurlarsa, bu faaliyet için gelir vergisinden sorumlu olacaktır.

- **KDV Muafiyeti**

KDV Kanunu, KDV muafiyetinin çeşitli türlerini belirtmekte olup, muafiyetler kamu yararı, ürünlerin ithalatının yanı sıra bazı özel istisnaların hizmetleri ile ilgilidir.

En önemli KDV muafiyeti aşağıdaki gibidir:

- Kamu Yararı Hizmetleri: sağlık hizmetleri, posta hizmetleri, sosyal güvenlik hizmetleri, kültürel ve eğitim hizmetleri, spor, radyo yayıncılığı kamu hizmetleri, din hizmetleri ve sivil toplum kuruluşlarının hizmetleridir.

- KDV'den Muaf Malların İthalatı: Aşağıdaki malların ithalatı KDV'den muaf olarak kabul edilmektedir:

Diplomatik, konsolosluk temsilcilikleri ve uluslararası kuruluşlar ve üyelerine yönelik gümrük vergilerinin ödemesinden muaf ürünlerin ithalatı; Gümrük vergisinden muaf malların geçici ithalatı; Transit gümrük prosedürü yolu ile Karadağ'a giren ürünler; Karadağ'da geçici depolama amaçlı planlanan ürünler, gümrüksüz bölge veya gümrük deposuna getirilen mallar; Karadağ Merkez Bankası tarafından ithal edilen altın ve diğer kıymetli madenler, banknot ve madeni paralar; eğitim amaçlı malların ithalatı; engellilerin taşınması için kullanılan malların ithalatı.

- Diğer Muafiyetler: Sigorta ve mükerrer sigorta hizmetleri, taşınmaz malın satışı (yeni inşa edilen binalar hariç), finansal hizmetler, hisse devri, 60 günden daha uzun süreliğine konutların kiralanması, şans ve eğlence oyunları, idare ve mahkeme hizmetleri KDV'den muaftır.

h.Diğer Vergiler

- **Gümrük Vergisi**

Karadağ gümrük bölgesine ithal edilen mallar, Gümrük Kanunu, Gümrük Hizmetleri Kanunu ve Gümrük Tarifeleri Kanunu uyarınca belirlenmiş olan usul ve esaslar çerçevesinde gümrük tarifesinde belirlenen gümrük vergisine tabidir.

Karadağ'a ihracat yapmak isteyen firmaların ödemeleri gereken gümrük vergisi ve diğer vergi oranlarını aşağıdaki linkten tespit etmeleri mümkündür.

<http://taric.carina.co.me/TariCG/public/Sections.jsp>

(İlgili vergiler, Karadağ ile Türkiye arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmasının ilgili yılında ödenmesi gereken vergi oranını göstermektedir.)

Karadağ'ın, AB ülkeleri, EFTA ülkeleri, CEFTA ülkeleri, Türkiye, Rusya ve Ukrayna ile Serbest Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır.

Ülkemiz ile Karadağ arasında mevcut Serbest Ticaret Anlaşması (STA) 26 Kasım 2008 tarihinde imzalanmış ve 01.03.2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

- **Özel Tüketim Vergileri (ÖTV)**

Aşağıdaki malların ithalatı ve / veya üretimi Karadağ özel tüketim vergisine tabidir:

- Maden suyu ve gazsız su (şeker ilaveli veya aromalı), alkolsüz bira
- Alkol ve alkollü içecekler
- Bira
- Şarap
- Bira ve şarap hariç diğer fermente içecekler: gümrük tarifesine, hacme göre alkol içeriğine, alkol üretim yöntemine ve dolun basıncına (co2) bağlı olarak
- Ara ürünler: 2204, 2205 ve 2206 tarife kodlarının kapsamına giren ancak 38 (bira), 39 (şarap) ve 40 (diğer fermente içecekler) maddelerinde yer almayan, alkol içeriği hacimce %1,2'yi aşan ve hacimce %22'yi aşmayan tüm ürünler (bira ve şarap hariç)
- Etil alkol: 2204, 2205, 2206, 2207 ve 2208 tarife numaralı ürünler
- Dumansız (yanmayan) tütün ürünleri dahil tütün ürünleri
- Elektronik sigara sıvıları dahil yanmadan buharın solunmasına yönelik tütün ürünleri
- Madeni yağlar, türevleri ve kömür
- Tek kullanımlık plastik ürünler
- Şeker ve kakao ürünleri ve dondurma

Vergi mükellefleri ÖTV mallarının ithalatçıları ve / veya üreticileri olarak kabul edilmektedir. ÖTV, satış fiyatının (ad valorem) bir yüzdesi olarak mutlak miktar ve / veya nispi (göreceli) miktar olarak belirlenmektedir.

ÖTV aylık bazda değerlendirilmektedir. Aylık ÖTV beyannamesi, ay sonundan itibaren 15 gün içinde Vergi Dairelerine teslim edilmektedir. ÖTV yükümlülükleri, ÖTV beyannamesinin teslim edildiği günde ödenmektedir.

Sigara üzerindeki özel tüketim vergileri, vergi otoriteleri tarafından verilen ÖTV pullarının devralındığı günden itibaren 60 gün içinde ödenmektedir (yerli ve ithal sigaralara yöneliktir).

ÖTV'ye tabi malların ithalatında ÖTV ödenmesi, herhangi bir gecikme olmadan, gümrük depo prosedürü kullanılarak ithalat vergilerinin ödenmesi anında yapılmaktadır.

- **Emlak Vergisi**

Emlak vergisi, Karadağ'da gayrimenkul sahibi veya Karadağ'da gayrimenkul üzerinde kullanma hakkına sahip tüzel kişiler ve bireyler tarafından ödenmektedir. Vergi, gayrimenkul piyasa değerinin % 0.25 ile % 1 arasında değişen orantılı oranlarda uygulanmaktadır.

Vergi yükümlülüğü, cari yılın 30 Nisan tarihine kadar Vergi Daireleri tarafından belirlenmektedir. Vergi, 30 Haziran ve 31 Ekim tarihlerinde 2 taksitli ödenebilmektedir.

- **Emlak Alım Satım (Devir) Vergisi**

Devir vergisi, gayrimenkul üzerinde mülkiyet haklarının edinimi üzerine ödenmektedir. Devir vergisi oranı %3'tür. Vergi mükellefi gayrimenkul edinen olarak kabul edilmektedir.

Vergi matrahı, satın alma anında taşınmaz malın piyasa değeridir. Vergi mükellefi (gayrimenkul edinen) sözleşme tarihinden itibaren 15 gün içinde vergi beyannamesini teslim etmek zorunda olup, vergi otoriteleri tarafından verilen Vergi Değerlendirmesine İlişkin Kararın alınmasından itibaren 15 gün içinde ödenmelidir.

- **Stopaj Vergileri**

Karadağ'da, Kurumlar Gelir Vergisi Kanunu uyarınca, aşağıda belirlenen Karadağ vergi mükellefleri tarafından ödenen Karadağ kaynaklı gelirlere Stopaj Vergisi uygulanmaktadır:

- Yerleşik ve yerleşik olmayan tüzel ve gerçek kişilere ödenen temettü ve kar payları,
- Yerleşik olmayan tüzel kişilere ödenen faiz, telif hakları ve diğer fikri mülkiyet haklarına ilişkin ücretler, sermaye kazançları, taşınır ve taşınmaz mal kiralama ücretleri, danışmanlık hizmetleri, pazar araştırma hizmetleri ve denetim hizmetlerine dayalı ücretler.

Vergi mükellefi, yukarıda belirtilen gelir üzerinden aşağıdaki esaslara göre stopaj vergisini hesaplamak, sonlandırmak ve ödemekle yükümlüdür.

- Yasal stopaj oranı % 15 olup, brüt matraha uygulanmaktadır.
- Stopaj vergisi, gelirin ödendiği tarihte yürürlükte olan mevzuata göre hesaplanır ve ödenir.
- Yerleşik olmayan bir tüzel kişiye ödenen gelir üzerinden stopaj vergisi hesaplanırken, geliri ödeyen kişi, yerleşik olmayan kişinin Karadağ'ın çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasını imzaladığı ülkenin mukimi statüsünü kanıtlaması ve yerleşik olmayan kişinin gelirin gerçek sahibi olması koşuluyla, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasının hükümlerini uygular.
- Yerleşik olmayan kişi, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasının akdedildiği ülkenin mukimi statüsünü, mukimi olduğu diğer Akit Devletin yetkili makamı tarafından tasdik edilen bir sertifika veya diğer uygun bir belge ile geliri ödeyene kanıtlar.
- Vergi mükellefi, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması hükümlerini uygulayarak bu maddenin 1. ve 2. fıkralarında yer alan şartların yerine getirilmemesi ve dolayısıyla daha düşük bir vergi ödenmesi sonucunu doğurması halinde, ödediği vergi ile bu Kanuna göre ödenmesi gereken vergi arasındaki farkı ödemekle yükümlüdür.
- Vergi Makamı, yerleşik olmayan bir tüzel kişinin talebi üzerine, Karadağ'da ödenen bir vergi belgesi vermekle yükümlüdür.
- Stopaj vergisi mükellefi, bir önceki yıla ait ödediği stopaja ilişkin raporu, cari yılın Şubat ayı sonuna kadar yetkili vergi dairesine sunmakla yükümlüdür.
- Vergi Makamı, yerleşik olmayan bir tüzel kişinin yazılı talebi üzerine hesaplanan stopaj vergisini yurt dışındaki vergi dairesine bildirir.

- **Kahve Vergisi**

Kahve Vergisi Kanuna göre Karadağ'da üretilen ve ithal edilen kahve (kavrulmuş kahve, kavrulmamış kahve ve Kanunda belirtilen diğer kahve ürünleri) kahve vergisine tabidir. Vergi, kavrulmuş kahve için kg başına 0,80 Avro, kavrulmamış kahve için ise kg başına 1,00 Avro olarak belirlenmiştir.

Kahve vergisi mükellefi aylık olarak vergi borcunu beyan etmekle yükümlüdür. Kahve vergisi aylık bazda değerlendirilmektedir. Aylık Kahve vergisi, bir sonraki ayın 15'ine kadar ödenmek zorundadır.

Vergi'ye tabi malların ithalatında verginin ödenmesi, gümrük mevzuatına göre yapılmaktadır.

Vergi mükellefi, üretimin- kahve ithalatının başlamasından en geç on gün önce, gümrük işlerinden sorumlu idari organa kahve vergi mükelleflerinin siciline giriş için başvuruda bulunmak zorundadır.

D.Sosyal Güvenlik Uygulamaları

- **Zorunlu Sosyal Güvenlik Katkı Oranları**

01.01.2022 tarihinden önce çalışan için %8,5 işveren için %2,3 oranında zorunlu sosyal güvenlik katkısı ödenmekteydi. 31.12.2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan Zorunlu Sosyal Güvenlik Katkıları Kanununda yapılan değişiklikle işçi ve işverene ait sözkonusu sağlık fonu kesintisi kaldırılmıştır (çalışan için %8,5 işveren için 2,3).

Sosyal güvenlik katkıları brüt maaş üzerinden hesaplanmaktadır. Çalışan tarafından ödenen sosyal güvenlik katkıları şunlardır:

- Emeklilik ve sakatlık sigorta primi: % 15
- İşsizlik sigortası: % 0,5.

İşveren tarafından ödenen sosyal güvenlik katkıları ise aşağıdadır :

- Emeklilik ve sakatlık sigorta primi: % 5,5
- İşsizlik sigortası: % 0,5
- İşçi Fonu: % 0,2
- Belediye Vergisi (ek vergi) % 15 (Podgorica and Cetinje belediyeleri) diğer belediyeler için % 13 (ödenen gelir vergisi üzerinden hesaplanmaktadır).
- Ticaret Odasına Ödenen : % 3
- Sakatlık Fonu : %2

- İş İlişkisi

Genel sağlığı yerinde olan, 15 yaşın üzerinde olan ve belli bir pozisyon için işveren tarafından belirlenen kriterleri yerine getiren bir kişi ile iş ilişkisi kurulabilmektedir. İş ilişkisinin temel yasal unsuru iş sözleşmesidir. İş sözleşmesi özürlü, ama işi yapabilecek olan kişi ile de imzalanabilmektedir. İş sözleşmesi belirsiz veya belirli süreliğine akdedilebilir. Süresi belirli olan iş sözleşmesi, mevsimlik işleri, spesifik projeler vb. gibi özel durumlarda akdedilebilmektedir.

İşin niteliğine göre geçici veya dönemsel bir iş için, işveren belli bir kişi ile sözleşme imzalayabilmektedir. Daha uzun süreliğine istihdam edilebilen ticari gemi mürettebatı üyeleri hariç, geçici olarak istihdam edilen işçilerin çalışma süresi 6 ayı geçmemelidir. Sözleşmeyi imzalayan kişi emeklilik, sakatlık ve sağlık sigortası hakkına sahiptir.

Belirli veya belirsiz süreliğine kısmi süreli iş sözleşmesi imzalanabilir. Bahsi geçen sözleşme imzalayan kişi, iş yerinde harcanan zaman ile orantılı olarak, tam gün çalışanlarla eşit haklara sahiptir.

İşveren, ilk defa işe stajyer olarak giren kişi ile iş ilişkisini kurabilmektedir. Stajyerlik süresi bir yıldan fazla sürmez. Stajyer, istihdam ilişkilerinden kaynaklanan kazanç ve diğer tüm haklara sahiptir.

Bir çalışanla, işveren arasında, işverenin konumu dışında özellikle fiziksel emek isteyen veya zihinsel çalışmaları gerektiren işleri yürütmek amacıyla özel bir hizmet sözleşmesi imzalanabilir.

- Çalışma İzinleri

Yabancıların (Çalışma İzinleri) Hakkındaki Kanun ve İş Kanununa göre çalışma izinleri Karadağ İş Kurumu tarafından verilmektedir. Oturma izinleri için ise, İçişleri Bakanlığı'na başvurulmaktadır. Bir yabancının bir iş sözleşmesi kapsamında Karadağ'da çalışabilmesi için, Karadağ İş Kurumu'ndan çalışma izni alması ve İçişleri Bakanlığı'ndan oturma izni alması gerekmektedir. Bu işlemler sonrasında

ise çalışan yabancı, Karadağ İş Kurumu'ndan belgelerinin eksik olmadığına dair onay almalıdır.

Çalışma izni türleri:

Kişisel çalışma izni: Karadağ'da daimi oturma iznine sahip olan yabancılara yöneliktir. Süre açısından belirsiz olarak verilmektedir.

İstihdam için izin: Yabancı Karadağ'daki işveren ile sözleşme imzalamaktadır. Yabancı, iş sözleşmesine sahip olmalı ve sigorta primlerini ödemelidir. Söz konusu izin bir yıllığına verilmektedir.

Çalışma izni: Kendi ülkesinde çalışan ve Karadağ'da iş sözleşmesine sahip olan yabancılara yöneliktir.

- **Yıllık ve Ücretli İzinler**

Resmi tatil, yıllık izin ve ücretli izinler sırasında çalışanın, çalışmış olsaydı alacağı maaş kadar maaş alma hakkı vardır. Her takvim yılı için, her çalışanın 20 iş günü yıllık izin olarak kullanma hakkı olup, bu hak iş sözleşmesinde belirlenmektedir.

Bir kadın çalışanın (özel bir rapor kapsamında) 365 gün doğum izni ve çocuğuna bakması için izni bulunmaktadır. Doğum izni sırasında çalışanın çalışmış olsaydı alacağı maaş kadar maaş alma hakkı vardır. Maaş işveren tarafından ödenmekte, ancak devlet tarafından işverene tam olarak iade edilmektedir.

- **Toplu Sözleşme ve Sözleşmenin Feshedilmesi**

Toplu sözleşme, istihdam ilişkilerinden kaynaklanan hakları, yükümlülükleri, sorumlulukları, toplu sözleşme ile ilgili taraflar arasındaki ilişkilerin yanı sıra çalışan ve işveren açısından önem taşıyan diğer konuları da düzenlemektedir.

Genel: Karadağ sınırları içerisinde temsili işverenler birliği ile temsili sendika arasında imzalanan sözleşmedir.

Branş: Belirli bir sanayi için geçerli olan ve temsili işverenler birliği ile temsili sendika arasında imzalanan sözleşmedir.

Bireysel: İşyerindeki temsili işçi sendikası ve yönetici arasında imzalanan sözleşmedir.

İşveren toplu iş sözleşmesini akdetmemeyi tercih edebilmektedir. Ancak, akdetmeyi tercih eder ise, toplu iş sözleşmesinin düzenlemelerini uygulayacaktır. İşveren, bireysel toplu iş sözleşmesi, özel sözleşme veya genel toplu sözleşme akdetme hakkına sahiptir.

İşveren sadece, çalışanın çalışma yeteneği, davranışları ve işverenin ihtiyaçları ile ilgili nedenlerden dolayı bir çalışanla yaptığı iş sözleşmesini feshedebilir. Bu durumlar genel olarak aşağıdaki gibidir.

Eğer çalışan son 5 iş günü üst üste işe gelmemişse veya 7 iş günü devamsızlık yapmışsa, çalışan, iş sözleşmesinde belirlenen yükümlülüklerini ihlal ederse, çalışanın iş disiplininde ve saygısında sorun olursa, çalışanın, başka bir işverende mevcut olduğu işverenin izni olmadan tam zamanlı bir iş sözleşmesi varsa ve çalışıyorsa, çalışan, deneme süresi boyunca uygun ve tatmin edici sonuçlar vermiyorsa.

- Kıdem Tazminatı ve Ek Ücret

İş yerinde yetersiz performansı nedeniyle veya gerekli nitelik veya yetenek eksikliği nedeniyle işine son verilen çalışan, kıdem tazminatı alma hakkına sahiptir. İş Kanununa göre bu tutar Karadağ'da minimum altı ortalama maaşa eşittir.

Genel Toplu İş Sözleşmesine göre çalışanlar, fazla mesailer, tatil günlerinde çalışma, gece çalışma ve vardiyalı çalışma sürelerince ek ücret hakkına şu koşullarda sahiptirler:

Resmi tatil günlerinde çalışma için – saatte ana ücret üzerinden %50 artışla,
Vardiya halinde gece çalışma (22 ve 6 saatleri arasında) için – saatte ana ücret üzerinden %40 artışla,
Fazla mesai için - saatte ana ücret üzerinden %40 artışla.

- Tam Çalışma Saatleri ve Fazla Mesai

Haftalık çalışma süresi 40 saattir. İş Kanununa göre, bazı özel durumlarda haftalık çalışma süresini minimum 10 saat öngören sözleşme imzalanabilir.

Fazla mesai saati haftalık on saat ile sınırlıdır. Çalışma kapsamında ani bir artış durumunda ve planlanan dışında ortaya çıkan işin belli bir süre içinde yapılması gerektiği gibi durumlarda çalışanlar fazla mesai yapabilmektedir. Fazla mesaiyi gerektiren unsurlar ortadan kalkıncaya kadar fazla mesai gerekli olduğu sıklıkta tekrarlanabilir.

- Asgari Ücret

Genel Toplu Sözleşme, çalışanın standart iş performansı ve ayda ortalama 176 saatlik tam çalışma saatleri için minimum alacağı ücreti belirlemektedir. Karadağ'da asgari ücret 1 Ocak 2022 tarihinden itibaren 250 Avro'dan 450 Avro'ya çıkarılmıştır.

- Karadağ İşgücü Piyasası Düzenleme Verileri

Dünya Bankası Doing Business Raporuna (2020) göre Karadağ'ın İşgücü Piyasası Düzenleme Verileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

KARADAĞ'IN İŞGÜCÜ PİYASASI DÜZENLEME VERİLERİ		
İşe Alma Zorluğu Endeksi	Sürekli işler için hizmet akdi yapma yasağı var mı ?	Hayır
	Sürekli hizmet akitlerinin maksimum uzunluğu (ay) ?	24
	Tam zamanlı asgari işçi ücreti (Avro/ ay)	450
	Katma değer başına birim işgücü maliyeti	0.2
Çalışma Saatleri Katılığı Endeksi	Haftada 50 saat çalışmaya izin veriliyor mu ?	Evet
	Haftada çalışılan gün sayısı	6
	Gece mesailerinde prim (Saatlik çalışma ücretinin %'si)	40.0
	İzin veya boş zamanda çalışma primi (Saatlik çalışma ücretinin %'si)	0
	Gece çalışmalarında kısıtlamalar var mı ?	Yok
	Hafta sonu çalışmalarında kısıtlamalar var mı ?	Evet

	Yıllık Ücretli İzin Süresi (Çalışma günü)	20
İşten Çıkarma Zorluğu Endeksi	Maksimum deneme uzunluğu (Ay)	6
	Yasalarda istihdam fazlalığının işten çıkarmaya neden olarak gösterilmekte midir?	Var
	İşverenin istihdam fazlası bir çalışanını işten çıkarabilmek için üçüncü bir şahsa (kamu kurumu vs.) bildirimde bulunma zorunluluğu var mıdır ?	Yok
	İşverenin istihdam fazlası işçinin işten çıkarılmasından önce üçüncü tarafın onayını almak zorunluluğu var mı?	Yok
	İstihdam fazlası işçilerin sayısının 9'u bulması halinde işverenin bu kişileri işten çıkarabilmesi için üçüncü bir şahsa bildirimde bulunma şartı var mıdır?	Yok
	İstihdam fazlası işçilerin sayısının 9'u bulması halinde işverenin bu kişileri işten çıkarabilmesi için üçüncü bir şahsın onayını alma zorunluluğu var mı?	Yok
	Yeni bir görev verilmesine ilişkin bir zorunluluk var mıdır ?	Evet
	Öncelik kuralları istihdam fazlalığı için geçerli midir?	Yok
	Tekrar istihdam edilen işçilere öncelikle uygulanan kurallar var mıdır?	Yok
İşten Çıkarma Maliyetler	İhbar zorunluluğu ve süresi (Haftalık maaş)	4.3
	Kıdem tazminatı (Haftalık maaş)	6.9
Araştırma Soruları	Toplu işten çıkarmalar karşı düzenlemeler var mıdır?	Var
	Sürekli çalışana sağlık sigortası var mıdır?	Var
	İş uyuşmazlıkları konusunda uzmanlaşmış mahkeme/mahkemeler var mı?	Var
Kaynak : Dünya Bankası Doing Business Raporu (2020)		

2.POTANSİYEL YATIRIM ALANLARI

Karadağ'ın gerek mal ticareti ve gerekse hizmet ticareti bakımından potansiyel sektörleri ve yatırım alanları aşağıda sıralanmış olmakla birlikte, bazı önemli sektörlerle ilişkin detaylı bilgiye de ayrıca yer verilmiştir.

- **Mal Ticareti:** İnşaat ve Yapı Malzemeleri, Mobilya ve Ekipmanı; Tekstil, Deri ve Hazır Giyim; Yaş Meyve ve Sebze; İşlenmiş Tarım Ürünleri; Elektrik-Elektronik-Aydınlatma Alet ve Ekipmanı; Beyaz Eşya; Otomotiv ve Yan Sanayi; Plastik Malzemeler; İlaç ve Tıbbi Ekipman.
- **Hizmet Ticareti:** İnşaat ve Müteahhitlik; Ulaşım ve Altyapı Projeleri; Teknik Müşavirlik; Sağlık ve Sağlık Turizmi; Turizm; Bilişim; Enerji; Otel ve Restoran İşletmeciliği; Lojistik-Nakliye; Depolama.

Ulaşım-Altyapı Sektörü

Karayolu ve demiryolu ağlarına, havaalanlarına ve liman tesislerine yatırım, daha dinamik bir genel ekonomik kalkınmanın önkoşulu olarak Karadağ Hükümeti için mutlak önceliklidir. Bu kapsamda, Bar-Boljare Otoyolu Projesi Karadağ'ın en önemli ve tek otoyol projesidir. Toplam 170 km olup, proje beş fazdan oluşmaktadır. Bu otoyolun 1. Fazını oluşturan ve 41 km uzunluğunda olan Podgoritsa-Kolaşin kısmı tamamlanarak 2022 yılı Temmuz ayında açılışı yapılmış olup, böylece Karadağ ilk otoyoluna sahip olmuştur.

Çin tarafından yapımı tamamlanan Bar-Boljare otoyolunun birinci fazının (Podgoritsa-Kolaşin arası) tamamlanması akabinde, diğer fazların çalışmaları ve ihale süreçleri devam etmektedir. Öte yandan, Adriatik- İonian otoyolu (sahilyolu) da toplam 108 km uzunluğunda olup, bu projeye ilişkin de henüz bir takvim belirlenmemiş ve başlangıç yapılmamıştır. Podgoritsa ve Tivat havaalanlarını geliştirme projesi ile ilgili başlatılmış olan özelleştirme süreci henüz tamamlanmamıştır. Bar-Vrbnica demiryolu modernizasyon projesi devam etmekte olup, Podgoritsa-Tuzi- Arnavutluk sınırı demiryolu modernizasyon projesine ilişkin bir takvim ise, henüz açıklanmamıştır.

Sağlık Sektörü

Karadağ'daki sağlık hizmetlerinin organizasyonu çoğu Avrupa ülkesine benzerdir. Sağlık hizmetleri birincil, ikincil ve üçüncül düzeylerde sağlanır. Halk sağlığı kurumlarında yaklaşık 7.476 çalışan bulunmaktadır.

Toplam çalışan sayısının %78,28'ini sağlık çalışanları, %21,72'sini sağlık personeli olmayan personel oluşturmaktadır. Sağlık sisteminde sağlık hizmeti sunucuları doktorlar ve hemşirelerdir.

Vatandaş sayısı başına belirtilen doktor sayısı, herhangi bir ülkedeki sağlık hizmetlerinin değerlendirilmesi için önemli bir araç olup, Karadağ için gösterge 1.000 kişi başına 2,2 doktordur (2014) ve şu anda AB'deki göstergeden daha düşüktür. Karadağ'daki kamu sağlık sisteminde (2015) 142 pratisyen hekim, 1.044 tıp uzmanı, 305 uzman doktor, 29 diş hekimi ve 109 eczacı istihdam edilmektedir. Karadağ'da sağlık sektörü beğlamında, sağlık altyapısı inşaatı ve medikal turizm alanlarında yeni projeler üretilmeye çalışılmaktadır.

Enerji

Karadağ'ın yenilenebilir enerji alanında yeni projeler için önemli bir potansiyele sahip olması nedeniyle, enerji sektörü Karadağ'da en çok beklentiye sahip sanayi sektörlerinden biridir (rüzgar

çiftlikleri, küçük hidroelektrik santraller, güneş enerjisi, biyokütle, petrol ve gaz vb.).

Enerji sektörü, Karadağ'ın büyük ölçüde kullanılmamış potansiyele sahip olduğu stratejik iş geliştirme alanlarından birisidir.

Karadağ'ın enerji sistemi 21.625,43 kilometre uzunluğunda, gerilim seviyeleri 35 kV, 10 kV ve 0,4 kV olan enerji hatlarından ve 49 enerji santralinden oluşuyor. İletim ve dağıtım ağları Karadağ'ın tamamına yayılmıştır. Karadağ'daki tüm santrallerin 2021 yılı sonunda toplam kurulu gücü 1.050,812 MW'dır. Elektrik üretimi için kullanılan enerji kaynağına bağlı olarak üretim hidroelektrik santraller, termik santraller, rüzgar santralleri ve güneş enerjisi santralleri vasıtasıyla gerçekleşmektedir. 2021 yılında yerli santrallerden 3.655,66 GWh üretim sağlandı.

Karadağ'da 2021 yılında en büyük elektrik tüketen sektör, toplam nihai elektrik tüketiminin %45'i ile konutlar ve %31'i ile ticari ve kamu hizmetleri oldu. Net elektrik ihracatı 2021 yılı toplam elektrik üretiminin %4,5'ini oluşturuyor.

2023'te Karadağ'ın toplam elektrik üretimi 4,04 bin gigawatt saat (GWh) olarak gerçekleşti. 2023 yılında 4,04 bin GWh olarak gerçekleşen toplam elektrik üretimi, planlanandan yüzde 12,36, yani 2022 yılına göre yüzde 25,31 daha yüksek oldu. 2023 yılında elde edilen toplam üretimin 2,52 bin GWh'i yenilenebilir enerji kaynaklarından (RES), 1,52 bin GWh'si ise Pljevlja Termik Santrali'nden (TE) üretildi.

Pljevlja Termik Santrali'nin rekor üretime rağmen toplam üretime katılımı 2022'de yüzde 44,95'ten 2023'te yüzde 37,67'ye düştü. Rüzgar santrallerinin payı yüzde 2,3 azalırken, güneş enerjisi santrallerinin payı 2022'de yüzde 0,12'den 2023'te yüzde 0,31'e çıktı.

Karadağ'ın 2023 yılındaki toplam brüt elektrik tüketimi 3,18 bin GWh olup, bu rakam 2022 planının yüzde ikiden biraz fazla üzerindedir.

Karadağ elektrik iletim sistemi CGES, Karadağ'daki elektrik iletim sisteminin yönetiminden, bakımından, planlanmasından ve geliştirilmesinden sorumlu enerji kuruluşu olup, Avrupa Elektrik İletim Sistemi Operatörleri Ağı'na üyedir. Ara bağlantı söz konusu olduğunda Karadağ iletim sistemi, Arnavutluk, Bosna-Hersek, İtalya, Kosova ve Sırbistan'daki komşu sistemlerle kapsamlı bağlantısı nedeniyle önemli bir role sahiptir.

Balkanlar'ın enerji merkezi olma hedefinde olan ülkeden, Karadağ-İtalya denizaltı elektrik kablosunun yapımının 2019 yılı sonunda tamamlanması ve devreye alınması ile İtalya'ya hem kendi kaynaklarından hem de bölgenin diğer ülkelerinden elektrik ihraç etmesi sağlanmıştır.

Karadağ'da hidroelektrik santralleri (özellikle Komarnica ve Moraca nehri üzerinde), güneş enerjisi santralleri, Rüzgar Santralleri, İyon-Adriyatik Boru Hattı (IAP), biyokütle enerjisi vb. alanlarda yatırım fırsatları bulunabilmektedir.

İşleme Endüstrisi

Karadağ'ın sanayi üretimi iki kategoriye ayrılmıştır. Bu kapsamda, ağır sanayi kısmında, enerji, madencilik, metal işleme endüstrisi ve kimya endüstrisi alanlarında; hafif sanayi kısmında ise, gıda işleme endüstrisi, tekstil endüstrisi, ağaç işleme endüstrisi, grafik endüstrisi ve inşaat malzemeleri endüstrisi alanlarında yatırım fırsatları bulunabilmektedir.

Madencilik

Maden hammaddeleri devlete ait doğal kaynaklardır. Ancak, Karadağ'daki tüm madencilik şirketleri özel sektöre aittir ve Hükümet iki büyük şirkette hisseye sahiptir. Karadağ'ın maden yataklarının en önemlileri kömür, kırmızı boksit, kurşun ve çinkodur. Karadağ, kömür, kırmızı boksit, deniz tuzu gibi maden ve minerallerin kullanılması temelinde, termoelektrik santrali, alüminyum fabrikası, tuz işleme fabrikası gibi tesisleri kurmuş ve geliştirmiştir.

Turizm

Turizm, yüksek kaliteli otellerin, kongre merkezlerinin, tatil köylerinin, golf sahalarının, lüks alışveriş merkezlerinin inşası ve işletilmesine yönelik yatırım fırsatları ile Karadağ'ın en dinamik sektörüdür. Karadağ, dünyanın en hızlı büyüyen turizm destinasyonları arasında ve sürekli artan ciro trendine sahip tek Akdeniz destinasyonudur. Kişi başına düşen yabancı yatırım miktarı açısından bölgede lider konumdadır. Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi'nin (WTTC) uzun vadeli tahminine göre, önümüzdeki 10 yıl içinde turizm gelirlerinde yıllık ortalama %6'lık bir büyüme beklenmektedir.

Tarım

Karadağ'daki toplam arazi 334.048.8 hektar olup, toplam yüz ölçümünün %25.7'sine tekabül etmektedir. Karadağ, bal üretimi, geleneksel şarap üretimi, zeytin ve zeytin yağ üretimi, meyve-sebze üretimi, organik üretim, doğal bitkiler, doğal kaynak suyu, balıkçılık, çiftlik hayvancılığı ve ağaç işleme endüstrisi gibi alanlarda optimal şartlara ve potansiyele sahip bir ülkedir.

Çevre

Karadağ'ın, başta turizm, tarım, enerji ve işleme endüstrisi olmak üzere ekonomisinin diğer tüm sektörleri arka planı ve omurgasını büyük ölçüde ekolojik ortamına dayandırmaktadır. Kalkınmanın artan taleplerine ayak uydurabilmek için Karadağ'ın çevre altyapısına yatırım yapması gerekmektedir.

Araştırma ve Geliştirme

İlk Bilim ve Teknoloji Parkı, Karadağ'daki yenilikçi, bilimsel, girişimci ve ekonomik kapasiteleri entegre etmek ve teşvik etmek amacıyla kurulmuştur. Podgorica'daki Bilim ve Teknoloji Parkı'nın (STP) inşaatı 2020'de başlamış ve halen devam etmektedir. Söz konusu Park, bir yandan girişimciliği desteklemek ve yüksek değerli ürünler geliştirmek için gerekli koşulların yaratılmasını sağlayacak, diğer yandan akademik sektörden üretilen araştırma ve yenilikçi fikirlerle bu ürünleri markete daha da yakınlaştıracaktır.

Bilişim-İletişim-Teknoloji Sektörü

Karadağ'daki BİT sektörü, Karadağ'ın gelecekteki ekonomik gelişimi için en önemli sektörlerden biri olarak kabul edilmiştir. Bu sektör, ekonominin diğer tüm sektörlerini desteklediğinden, ülke ekonomisi ve küresel rekabet gücü üzerinde geniş kapsamlı bir etkiye sahiptir. Karadağ, Dünya Ekonomik Forumu'nun son Küresel Rekabet Edebilirlik Raporunda BİT adaptasyonu bakımından 57. sırada yer almıştır.

Karadağ Hükümeti, Karadağ vatandaşlarının kalite ve yaşam standartlarının iyileştirilmesini etkili bir şekilde etkileyebilecek süreçlerle ilgili olarak dijitalleşmeyi Karadağ toplumunun

gelişimindeki önceliklerden biri olarak kabul etmiştir. Bu kapsamda, Kamu Yönetimi, Dijital Toplum ve Medya Bakanlığı, Karadağ'ın 2022-2026 Dijital Dönüşüm Stratejisi taslağını hazırlama sürecine başlamıştır. 2022-2026 Dijital Dönüşüm Stratejisinin amacı, ekonominin daha hızlı ve verimli bir şekilde dönüştürülerek geleneksel ekonominin organizasyon ve tarzındaki değişiklikleri sağlamaktır. Ayrıca, sürekli ve hızla değişen bir ortamda kurumsal performansı iyileştirmek ve daha hızlı uyum sağlamak amacıyla dijital teknolojileri ve yeni iş modellerini kullanarak iş yapmaktır.

Kültür ve Miras Potansiyelleri

Karadağ'ın bir dizi kültürel miras alanı, restorasyon, koruma ve ticari değerlendirme amacıyla olası yatırım projeleri olarak belirlenmiştir. Gelecekteki çeşitli yatırım olanakları için önemli potansiyele sahip 32 Karadağ kültürel miras alanı hakkında broşür Ekim 2018'de yayınlanmıştır.

Film Sektörü

Film endüstrisi, öncelikle Karadağ'ın nispeten küçük bir alandaki inanılmaz manzara ve topografya çeşitliliği sayesinde önemli potansiyele sahip bir alandır. Film yapımları, Adriyatik kıyılarının, İşkodra Gölü'nün, dağların ve nehirlerin, kentsel ve kırsal ortamın muhteşem imkanından faydalanabilecektir. Karadağ'da yıllık ortalama güneşli 240 gün civarındadır.

2016 yılında kurulan Karadağ Film Merkezi, Karadağ sinemasının tanıtımında ve uluslararası yapımlara yönelik potansiyelinde kilit rol oynamaktadır. Karadağ, uzun metrajlı filmler, belgeseller ve TV dizileri için uygun maliyetlere (minimum harcama 100.000 Avro olmak üzere) %25 nakit iadesi sistemi (cash rebate) getirmiştir.

Finans Sektörü

Karadağ'da bankacılık sektörü, koronavirüs pandemisinin bir sonucu olarak ekonomik aktivitedeki düşüşe rağmen istikrarını, yüksek likiditesini ve karlılığını korumuştur. Karadağ'da bankacılık sektörü tamamen özelleştirilmiş olup, ülkede faaliyet gösteren 11 banka bulunmaktadır ve bunların tamamı özel sektöre aittir.

Karadağ'da faaliyet gösteren bankalara aşağıdaki linkten ulaşılabilir.

<https://www.cbcb.me/en/core-functions/>

Karadağ'daki sigorta sektörü ise, yeterli düzeyde likidite ve ödeme gücü ile istikrarlıdır. Sektördeki firmalar, 2020 yılı sonunda Covid-19 pandemisinin etkilerine rağmen karlı bir şekilde faaliyetlerini yürütmektedir.

Teknik Müşavirlik-Müteahhitlik Sektörü

Karadağ'da Teknik-Müşavirlik hizmetleri ile ilgili meslek odası Karadağ Mühendislik Odasıdır. Teknik-Müşavirlik-Mühendislik hizmetleri kapsamındaki tüm birlikler Karadağ Mühendislik Odası bünyesinde toplanmıştır. Bu kapsamda Mimarlar Odası, İnşaat Mühendisleri Odası, Elektrik Mühendisleri Odası, Makine Mühendisleri Odası ve Diğer Mühendisliklere ilişkin meslek odası olmak üzere tamamı bu odanın bünyesinde yer almaktadır. Öte yandan, Karadağ Müşavir Mühendisleri Birliği-Association of Consulting Engineers of Montenegro (ACEM) de yine Karadağ Mühendisler Odası kapsamında faaliyetini yürütmektedir. Bu birlik Uluslararası

Müşavir Mühendisler Federasyonu'nun (FİDİC) Karadağ ulusal sekreterliği olarak faaliyetlerini yürütmektedir. Bu bağlamda Karadağ Mühendislik Odası, WFEO (Dünya Mühendislik Kuruluşları Federasyonu), ECCE (Avrupa İnşaat Mühendisleri Konseyi), EFCA (Avrupa Müşavir Mühendislik Birlikleri Federasyonu) üyesidir.

Karadağ'da Teknik Müşavirlik sektöründe faaliyet gösteren yerel firma sayısı çok sınırlı olup, Teknik-Müşavirlik hizmetleri genel olarak ülke dışından sağlanmaktadır. Bu bağlamda Karadağ'da Şehircilik ve Tasarım Enstitüsü AD (RZUP) isimli, 1946 yılında kurulmuş olan ve bilahare özelleştirilmiş olan firma Karadağ'daki en önemli Müşavirlik firmasıdır.

Karadağ'da inşaat sektörü, yatırım yapılabilecek gelecek vadede sektörlerin başında gelmektedir. Dolayısıyla artan müteahhitlik projelerine bağlı olarak teknik müşavirlik hususunda da talebin arttığını söylemek mümkündür. 2017 yılında ekonomi politikalarına yabancı yatırımların özendirilmesi yönünde yeni bir ivme kazandıran Karadağ'ın, önümüzdeki yıllarda AB üyesi olması beklentisi ve önemli bir turizm ülkesi olmasının da katkısıyla Karadağ'daki konut, yazlık ev ve otel talebi her geçen gün hızla artmaktadır. Öte yandan, artan talebe bağlı olarak altyapı iyileştirmesi gereksinimi de aynı oranda artış göstermektedir. Keza, Karadağ'da son yıllarda kamu hizmetleri bağlamında önemli yatırımlar içerisinde özellikle su temini, atık su temizlemesi, yol alt yapısının iyileştirilmesi ile demiryolu rehabilitasyon çalışmaları gibi yatırım alanları halen geliştirilmesi gereken alanlar olarak görünmektedir.

Öte yandan, Karadağ'ın bir turizm ülkesi olması sebebiyle Hükümet'in 4 ve 5 yıldızlı otel projelerine yönelik teşvik politikası hazırlaması ve özellikle ekonomik vatandaşlık gibi özendirici politikalarla bunu desteklemesi de müteahhitlik projelerine bağlı olarak teknik müşavirlik konusunda da her zaman Karadağ'da iş fırsatlarına işaret etmektedir.

Özellikle yol projeleri konusunda önemli potansiyel bulunan Karadağ'da 2022 yılı için Bar-Boljare Otoyol projesinin 2. Fazı için ihale açılması beklentisi sözkonusu olup, firmalarımız için bu proje fırsat olarak önem arz etmektedir. Keza, son dönemde özellikle belediyelerce atıksu arıtma tesislerine ağırlık verilmekte olduğu da firmalarımızca göz önüne alınmalıdır. Ayrıca yine Herzeg Novi şehrindeki Portonovi projesinin 1. Fazının tamamlanışı dikkate alındığında, 2. Faz çalışmalarının da yine firmalarımız için yaratacağı fırsatları takip etmek gerekmektedir.

Kısaca Teknik Müşavirlik alanında Karadağ'da yerel firmaların çok sınırlı olmasının yanısıra, ülkenin gerek alt yapı projeleri gerekse enerji ve turizm projelerine yönelik yatırımlarındaki artışın teknik müşavirlik alanına da yansması kaçınılmaz görünmektedir.

B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

1.Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

a.Genel

Karadağ yabancı yatırımlar mevzuatına göre, yabancı yatırımcı gerçek veya tüzel kişi olabilmektedir. Her ikisi de aynı haklara sahiptir. Bir yıldan fazla yurtdışında yaşayan yerli vatandaşlar da yabancı yatırımcı statüsünde olabilmektedir. Yabancı yatırım para, menkul

kıymetler, mülkler, hizmetler ve varlıkların hakları şeklinde olabilir. Yerli yatırımlar da aynı yatırım şekillerinde olabilmektedir.

Yabancı yatırım tutarı konusunda bir sınırlama yoktur. Yatırım tutarı, yatırım sözleşmesinde yahut bir kanunun öngördüğü şekilde belirtilmektedir.

Yabancı yatırımcı bir veya birden fazla yabancı yatırımcı, yerli yatırımcı veya yerli ve yabancı yatırımcılarla bir arada yatırım yapabilmektedir. Yabancı yatırımcılar gelir vergisi yükümlülüğü, sözleşmenin bitişi durumunda sözleşme yükümlülüklerinin yerine getirilmesi ve kuruluş sermayesinin geri alınması gibi durumlarda gerekli diğer yükümlülüklerin yerine getirilmesinden sonra para transferini serbestçe yapabilmektedir.

Para transferi ayrıca yabancı para biriminin kayıtlı bankaya satışında, mal ve hizmet satışlarında ve diğer yabancı kişinin hesap numarasına transfer söz konusu olduğunda da yapılabilmektedir.

Yabancı yatırımcılar, yerli yatırımcıdan farklı vergilendirmeye tabi tutulamaz. Yabancı yatırımcı sigorta yönetmeliklerine uygun olarak yatırım sigortasını sağlamak zorundadır. Karadağ'da yatırımlar savaş ve iç kargaşa, kamulaştırma, millileştirme, kâr ve kâr payının konvertibil olmaması, para biriminin çevrilememesi ve transfer kısıtlamalarına karşı risk sigortası sağlayan ikili ve çok taraflı kuruluşlar ile birlikte çeşitli yabancı şirketler kanalıyla sigorta edilebilmektedir.

Yabancı yatırımcı, yaptığı yatırım ile, yabancı yatırımcı şirketin işletmesinde ve / veya yönetiminde yer alma, tüm yatırımını ve sermayesini geri alma hakkına sahiptir. Yabancı yatırımcı, iç yasaları çerçevesinde güvenceye alınan tüm haklardan yararlanabilmektedir. Yasalar tarafından mülkiyetin alınması kamu yararına olacağı öngörülmediği takdirde bir yabancı mülkiyeti alınmaz. Böyle durumlarda, yatırımcıya mülkiyeti için piyasa değerinden daha düşük olmayan bir ücret veya tazminat verilir.

Yabancı yatırımcı, yasal olmayan nedenlerin sonucu olarak ya da devlet organlarında çalışan devlet temsilcilerinin işlerini yanlış yapmaları sonucu ortaya çıkan herhangi bir zarardan dolayı tazminat talep etme hakkına sahiptir.

Aşağıdaki web sayfasında yatırımcılara yönelik Yabancı Yatırım Kanunu, Dış Ticaret Kanunu, Gümrük Kanunu, Enerji Kanunu, İşletmeler Kanunu, Kamu İhale Kanunu, İş Kanunu, Atık Su Yönetimi Kanunu, Denizcilik Kanunu, Ürün ve Hizmet Ticaretinde Malileştirme Kanunu, Kurumlar Gelir Vergisi Kanunu, Kişisel Gelir Vergisi Kanunu, Mekânsal Planlama ve Tesislerin Yapımına İlişkin Kanun, Turizm ve Otelcilik Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu, Sağlık Sigortası Kanunu, İç Ticaret Kanunu, Kamu-Özel İşbirliği Kanunu, Markalar Kanunu gibi yatırımcılar için gerekli tüm mevzuata ulaşılabilmektedir.

<https://mia.gov.me/regulations-legal-framework/>

Daha detaylı bilgilere ihtiyaç olması durumunda, aşağıda bulunan adrese başvurulabilecektir.

mia@mia.gov.me

b.Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar

Yabancı yatırımcıların Karadağ'da şirket tesisleri, iş yerleri, daire, yaşam ve inşaat alanları gibi gayrimenkul edinme hakları vardır. Ayrıca, yabancılar bir yerli vatandaşın da hakkı olduğu gibi miras yoluyla gayrimenkul üzerinde mülkiyet hakları talep edebilmektedir.

Şirket Kuruluşunda, Vergi Hukukunda ve Serbest Dolaşımda yabancı yatırımcı ile yerli yatırımcı arasında hiçbir fark bulunmamaktadır.

Genel olarak, yabancı yatırımcılara uygulanan **iki kısıtlama** bulunmaktadır.

-Ateşleyici Silah Üretimi: Yabancı yatırımcı, ateşli silah ticareti ve üretimi yapamaz. Ancak belirli izinler çerçevesinde Karadağlı bir firma ile küçük bir hisse karşılığında ortak olup, bu kapsamda bazı üretimler yapabilmektedir.

-Mülkiyet Hakkı: İkinci kısıtlama ise doğal kaynaklar, kamu yararına olan araziler ve Devlet sınırları içerisinde bulunan kültürel miras üzerinde mülkiyet hakkı elde edemezler.

4. YATIRIM TEŞVİK MEVZUATI

- Genel

Yabancı Yatırımları düzenleyen Yabancı Yatırımlar Kanununa göre bir yabancı yatırım, kanuna uygun olarak parasal bir yatırım, mal, hizmet, mülkiyet hakları ve menkul kıymetlere yapılan yatırım şeklinde belirtilmiştir. Aynı kanuna göre, aşağıda belirtilen gerçek ve tüzel kişiler yabancı bir yatırımcı olarak değerlendirilir.

-Yabancı tüzel kişi veya şahıs;

-İşletmenin toplam sermayesinde en az %10 yabancı sermaye payına sahip tüzel kişi;

-Karadağ'da yabancı bir kişi tarafından kurulan tüzel kişilik;

-Yurt dışında ikamet yeri olan Karadağ vatandaşı.

Yapılan yatırımlara istinaden bu kanuna göre Karadağ vatandaşlığına kabul edilen yabancı yatırımcı da bu Kanunda ayrıca dikkate alınır.Yabancı yatırım, imtiyaz sözleşmesi, franchising sözleşmesi, finansal kiralama sözleşmesi, gayrimenkul alım satım sözleşmesi ve kanunun öngördüğü diğer sözleşmeler yoluyla gerçekleştirilebilir.

Yabancı yatırımcı, kanunda aksi öngörülmedikçe, Karadağ topraklarında bir teşebbüs kurabilir ve teşebbüs kurarken vatandaşlara sağlanan aynı şartlar ve koşullar altında, teşebbüs kurabilir ve bu teşebbüse yatırım yapabilir.

Karadağ'da yatırımcılara sağlanan teşvikler merkezi Hükümet ve Belediyeler tarafından sağlanan teşvikler şeklinde iki eksende yürütülmektedir. Genel olarak bakıldığında sağlanan teşvikler ve ilgili mevzuat aşağıda sıralanmıştır:

- Kişisel Gelir Vergisinden Kısmi Muafiyet – Kişisel Gelir Vergisi Kanunu
- Emeklilik ve Maluliyet Sigortası Primlerinden Kısmi Muafiyet – Zorunlu Sosyal Güvenlik Katkısı Kanunu
- Ekonomik olarak az gelişmiş belediyelerde faaliyet gösteren yeni kurulan üretim tesisleri

- ilk sekiz yıl için gelir vergisi muafiyeti hakkı – Kurumlar Gelir Vergisi Kanunu
- Ekonomik olarak gelişmemiş belediyelerde faaliyet gösteren ve bir kişiyi belirsiz bir süre veya en az beş yıl süreyle istihdam eden yeni kurulan üretim şirketleri, o işçi için hesaplanan ve kesilen gelir vergisinden 4 yıl süreyle vergi muafiyeti – Kişisel Gelir Vergisi
  - Gelir Vergisinde indirim hakkı – Kişisel Gelir Vergisi
  - KDV muafiyeti - beş veya daha fazla yıldız derecesine sahip yemek tesisleri için sıfır vergi oranı – Katma Değer Vergisi Kanunu
  - Enerji tesisleri için KDV muafiyeti- Katma Değer Vergisi Kanunu
  - Gıda üretim tesisleri için KDV muafiyeti - Katma Değer Vergisi Kanunu
  - KDV İadesi - Katma Değer Vergisi Kanunu
  - Serbest bölgelerde KDV muafiyeti - Katma Değer Vergisi Kanunu
  - Uluslararası standartların tanıtılması – Bölgesel Kalkınma Kanunu vb.
  - Üretim süreçlerinin modernizasyonu - Bölgesel Kalkınma Kanunu vb.
  - Girişimcilik geliştirme programı - Bölgesel Kalkınma Kanunu vb.
  - Devlet ve yerel düzeyde iş bölgelerine ilişkin kararname – Kararnameye göre kişisel gelir vergisi için indirim, maaşlar ve yerel vergiler ve harçlar üzerindeki zorunlu sosyal sigorta katkıları için destek (yerel ücretler ve emlak vergisi) - Bölgesel Kalkınma Kanunu vb.
  - Dijitalleşme desteği - Bölgesel Kalkınma Kanunu vb.
  - Döngüsel ekonomiyi canlandırma desteği - Bölgesel Kalkınma Kanunu vb.
  - Kadın, genç ve zanaatkarlar gibi küçük girişimcilere destek - Bölgesel Kalkınma Kanunu vb.
  - Mentorluk hizmetleri sağlama desteği - Bölgesel Kalkınma Kanunu vb.
  - Serbest bölgelerde KDV indirimi – Serbest Bölgeler Kanunu ve Katma Değer Vergisi Kanunu
  - Yemek tesisleri için emlak vergisi indirimi – Emlak Vergisi Kanunu
  - Tarım üreticileri için emlak vergisi indirimi - Emlak Vergisi Kanunu
  - Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ve kojenerasyon uygulaması desteği – Enerji Kanunu
  - Tarım politikası önlemleri – Tarım ve Kırsal Kalkınma Kanunu
  - Tarım ve kırsal alanların kalkınmasına yönelik sübvansiyonlar - Tarım Politikası Tedbirlerinin Uygulanma Şartları, Şekli ve Dinamiği Yönetmeliği - Tarım Bütçesi
  - Gümrük ve KDV indirimi - Bilimsel Araştırma Faaliyetleri Kanunu
  - Araştırma ve inovasyon faaliyetleri için vergi teşvikleri: (kişisel gelir vergisi ve vergi ek vergisi, zorunlu sosyal sigorta primleri, kurumlar vergisi, inşaat arazisinin ortak ekipmanı için ücretler, Devlete ait gayrimenkul ve/veya arazi kullanımı ve emlak vergisi indirim ve muafiyetleri.) - Araştırma ve İnovasyonun Geliştirilmesi İçin Teşvik Tedbirleri Kanunu
  - Bilimsel araştırma ve yenilik faaliyetlerinin ortak finansmanı - İnovasyon Faaliyetleri Kanunu
  - Zorunlu sosyal sigorta primlerinden muafiyet - Araştırma ve İnovasyonun Geliştirilmesi İçin Teşvik Tedbirleri Kanunu
  - Kurumlar Gelir Vergisi Muafiyeti - Araştırma ve İnovasyonun Geliştirilmesi İçin Teşvik Tedbirleri Kanunu
  - İnşaat arazisinin ortak kullanım ekipmanı için ücretin düşürülmesi - Araştırma ve İnovasyonun Geliştirilmesi İçin Teşvik Tedbirleri Kanunu

- Devlete ait gayrimenkul ve/veya arazi kullanım hakkı - Araştırma ve İnovasyonun Geliştirilmesi İçin Teşvik Tedbirleri Kanunu
- Emlak vergisi indirimi - Araştırma ve İnovasyonun Geliştirilmesi İçin Teşvik Tedbirleri Kanunu
- Gümrük vergilerinin ödenmesinden muafiyet – Gümrük Kanunu
- Malların serbest dolaşıma girişinde gümrük vergisi muafiyeti - Gümrük Ödeme Muafiyet Hakkı Kullanılmasına İlişkin Şartlar ve Usul Yönetmeliği
- Turizm ve Otelcilik Kanunu uyarınca finansman desteği – Turizm ve Otelcilik Kanunu
- Turizm ve Otelcilik Kanunu uyarınca turist geliştirme bölgeleri ve devlet teşvikleri - Turizm Ve Otelcilik Sanayi Kanunu
- Mekânsal Planlama ve Yapı İnşaatı Kanunu uyarınca ekonomik kalkınma çerçevesinde sağlanan destekler - Mekansal Planlama Ve Yapı İnşaatı Kanunu
- Bölgesel Su Temini Kanunu uyarınca Karadağ sahilinde bir otel inşaatı veya yeniden inşası için sağlanan destek - Bölgesel Su Temini Kanunu
- AB fonlarından desteklenen sivil toplum kuruluşlarının proje ve programlarının ortak finansmanı - Sivil Toplum Kuruluşları Kanunu, Avrupa Birliği Fonlarından Desteklenen Sivil Toplum Kuruluşlarının Ortak Finansman Proje ve Programlarının Usul ve Esasları Hakkında Kararname

Yukarıda belirtilen teşviklerin ve teşvik mevzuatının detayları Karadağ Yatırım Ajansının aşağıda belirtilen web adresinden görülebilecektir.

<https://mia.gov.me/>

- Ekonomik Olarak Gelişmemiş Belediyelerde Yeni Kurulan İşletmeler ve Faaliyete Başlayan Mükellefler İçin Vergi Teşvikleri

Kurumlar Gelir Vergisi Kanununa göre, gelişmemiş belediyelerde üretim amaçlı kurulan yeni üretim tesisleri ve firmaları, ilk 8 yıl vergi muafiyeti hakkına sahiptir. Vergi muafiyeti, birimin kuruluş tarihinden itibaren 8 yıl süreyle birim tarafından elde edinilen toplam kâr ile doğru orantılıdır. Sekiz yıllık dönem için maksimum vergi muafiyeti tutarı 200.000 EUR ile sınırlıdır. Bu vergi muafiyeti, mükellefin az gelişmiş bir belediyede faaliyet gösteren yeni kurulan iş biriminde elde ettiği kazanç için de uygulanır. Bu muafiyet yeni kurulan iş biriminde mükellefin elde ettiği kazanç için, o işte elde edilen kazanç payı oranında uygulanır. Ayrıca bu muafiyet, mükellefin gelişmemiş bir belediyede iş biriminin faaliyetlerine ilişkin özel kayıt tutması şartıyla gerçekleştirilir. Kanunun bu maddesine göre faaliyete başlayan ve süresiz veya en az beş yıl süreyle işçi çalıştıran mükellefler, dört yıl süreyle o işçi için hesaplanan ve ertelenen gelir vergisini ödeme yükümlülüğünden kurtulur.

Ayrıca, Kişisel Gelir Vergisi Kanununa göre, ekonomik olarak gelişmemiş belediyelerde faaliyete başlayan mükellefler ilk 8 yıl vergi muafiyeti hakkına sahiptir. Sekiz yıllık dönem için maksimum vergi muafiyeti tutarı 200.000 EUR ile sınırlıdır. Kanunun bu maddesine göre faaliyete başlayan ve süresiz veya en az beş yıl süreyle işçi çalıştıran mükellefler, dört yıl süreyle o işçi için hesaplanan ve ertelenen gelir vergisini ödeme yükümlülüğünden kurtulur.

- Gümrük teşvikleri

Hammadde ithalatı – Bir şirket ithal ettiği hammaddelerden üretmiş olduğu nihai ürünlerinin ihracatını

yapacaksa, hammaddeler konusunda bu teşvikten faydalanmak için yetkili gümrük organları tarafından verilen onaya sahip olmalıdır.

Yabancı yatırımcının sermayesi olarak ekipmanların ithalatı – Yatırımcı KDV ödemek zorundadır. Ancak ithal ettiği ekipmanların gümrük vergisini ödemek zorunda değildir. Söz konusu teşvikten yararlanabilmek için, gümrük vergileri muafiyeti isimli yetkili gümrük organları tarafından verilen sertifikaya sahip olunmalıdır.

İhracat sırasında gümrük vergileri muafiyeti - Yatırımcı ihracat sırasında gümrük vergisi ödemek zorunda değildir. Ancak KDV Kanunu uyarınca % 0 oranında KDV oranı ödemek zorundadır. Bu şekilde yatırımcı hammaddelere KDV oranında vergi ödemekte olup, nihai ürünlerinin ihracatı sırasında KDV ödememektedir. Aynı zamanda hammaddelerde KDV iadesi alma hakkına sahip olmaktadır.

- Zorunlu Sosyal Güvenlik Katkısı

31.12.2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan Zorunlu Sosyal Güvenlik Katkıları Kanununda yapılan değişiklikle işçi ve işverene ait sağlık fonu kesintisi (çalışan için %8,5, işveren için %2,3 oranında) kaldırılmıştır.

- Ekonomik Vatandaşlık Programı

Ekonomik Vatandaşlık Programı, Karadağ'da doğrudan yabancı yatırım çekmeyi amaçlayan bir kalkınma programıdır. 03 Ocak 2019 tarihinde başlatılan programın temel hedefi Karadağ'da turizm, tarım ve işleme endüstri alanında yeni işler yaratarak Karadağ'ın ekonomik kalkınmasına katkı sağlamak ve hızlandırmak olarak belirlenmiştir. Süresi 2019-2021 yılları arası üç yıl ve maksimum 2000 başvuru ile sınırlandırılmıştır.

Ancak, Karadağ Hükümetince, 30 Aralık 2021 tarihinde kabul edilip, 31 Aralık 2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren Karadağ'ın Ekonomisi ve Ekonomik Çıkarları İçin Özel Öneme Sahip Özel Bir Yatırım Programı Kapsamında Gerçekleştirilerek Karadağ Vatandaşlığı Elde Edebilecek Kişilerin Seçme Kriterleri, Yöntemi ve Prosedürü Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karara göre, bu Kararın 18. maddesinin 1. paragrafında belirtilen ve Ekonomik Vatandaşlık Programı olarak bilinen bu program için daha önce 31.12.2021 olarak belirlenen süre 31 Aralık 2022 tarihine kadar uzatılmıştır. 2023 yılı için herhangi bir uzatma kararı yayımlanmamıştır.

Programın gerekliliği hibe + yatırım esasına dayanır. Hibe, az gelişmiş yerel özyönetim birimlerinin geliştirilmesine yönelik bir başvuru sahibinin başvurusu başına 100.000 € + 100.000 € (Bölgesel kalkınma ve İnovasyon Fonu) miktarındadır. Yatırım, hükümet tarafından tanımlanan Kalkınma Projeleri Listesindeki kalkınma projelerinden birine belirlenen tutarda yatırım yapılmasını ifade eder.

Ödemekle yükümlü olunan tutarlar ise; Başkent Podgorica'daki veya Karadağ'ın kıyı bölgesindeki geliştirme projelerinden birine yatırım yapmak amacıyla en az 450.000 €; veya - Başkent Podgorica hariç, Karadağ'ın kuzey veya orta bölgesindeki kalkınma projelerinden birine yatırım yapmak amacıyla en az 250.000 € olarak belirlenmiştir.

Ekonomik vatandaşlık için başvurulabilecek kalkınma projeleri listesine ve konuya ilişkin daha detaylı bilgiye Karadağ Yatırım Ajansı'ndan ulaşmak mümkündür.

(<https://mia.gov.me/>)

- İş Bölgeleri ve Yerel (Belediyeler) Düzeyinde Sağlanan Teşvikler

Karadağ'da İş Bölgeleri Kararnamesine göre bazı belediyelerde iş bölgesi (Business Zone) olarak tanımlanan belirli alanlar, ekonomik faaliyetler için ayrılmış ve belediyelerce buralarda yapılacak faaliyetlere belirli bazı kolaylıklar sağlanmıştır. Karadağ'da iş bölgesi mevcut olan belediyeler Podgoritsa, Berane, Bijelo Polje, Kolaşin, Cetinje, Nikşiç, Ulcinj ve Mojkovac Belediyesidir. Bir iş bölgesi, içinde belirli bir ekonomik faaliyetin gerçekleştiği sınırlı bir alandır.

İş bölgeleri, inşaat ve ortak donanımlı alanı (ortak alan, ortak, idari, finansal, teknik kullanıma izin veren) temsil eden ve bir dizi şirket ve girişimci tarafından uyumlu ve planlı kullanıma yönelik bir girişimci altyapı biçimi olup, böylece daha düşük işletme maliyetleri elde edilir. Bu, öncelikle çok sayıda tesisin inşa edildiği endüstriyel üretime yönelik şehir alanının bir parçasıdır. Endüstriyel tesisler genellikle ortak altyapıya (demiryolları, yollar, gaz boru hatları, elektrik hatları, su temini, kanalizasyon, telekomünikasyon vb.) sahiptir.

İş bölgesinde, potansiyel kullanıcılar, öncelikle altyapı sorunlarının çözülmesi (trafik, kamu hizmetleri, enerji ve iletişim altyapısı), işyeri kiralama maliyetine bağlı olarak azalan maliyetler ve daha düşük yönetim maliyetleri (ortak hizmetler) nedeniyle daha uygun çalışma koşullarına sahip olurlar.

İş bölgelerinde genel olarak hizmet veya diğer ücretlerin azaltılması; düşük kiralama ücretleri ve belirli şartlarda iş bölgelerinde arazi satın alınması; kişisel gelir vergisi ve ek vergilerde indirim; emlak vergisinden indirim, kamu-özel işbirliği faaliyetlerinde lehe düzenlemeler ve bölgede yer almayan altyapı faaliyetlerinde destek sunulması gibi özendirici tedbirler bulunmaktadır.

Örneğin, Başkent Podgorica'da İş Bölgelerinin Kurulmasına İlişkin Karar ile kabul edilen teşviklerden bazıları;

İş bölgesini yöneten yönetici tarafından yıllık 0,01 €/m² kira bedeli ile otuz yıla kadar arazi kiralama; Karadağ Hükümeti'nin önceden onayı ile 60 aylık taksitler halinde geri ödeme imkanı ile kullanıcılar tarafından tahmini değerinde arazi satın alma imkanı; 10 yıllık bir süre için belediye yollarının kullanım ücretinden muafiyet gibi teşviklerdir. Detayları aşağıda belirtilen linkten görülebilecektir.

<http://investinpodgorica.me/>

Yerel düzeyde sağlanan teşvikler her belediye için değişebilmekte olup ayrıntıları www.biznis-zona.me/biznis-zone/ web sitesinde yer almaktadır. Ancak, güncel bilgilere ulaşabilmek açısından Karadağ'da mevcut tüm belediyelerin iletişim bilgilerine aşağıda yer alan linkten ulaşmak da mümkündür.

<http://uom.me/clanovi/>

- Bar Serbest Bölgesi (Port of Bar Free Zone)

Serbest Bölgeler Kanuna göre Karadağ'da Bar şehri limanında bir adet serbest bölge bulunmaktadır. (Port of Bar Free Zone). Kanuna göre serbest bölge içerisindeki ekonomik faaliyetler özel bir düzenlemeye ve prosedüre tabi tutulmuştur.

Serbest Bölge içerisinde her türlü ekonomik faaliyet yürütülebilmektedir. Yatırım hakları açısından

yurt dışından gelen yatırımcıların tam eşitliği ve inşa edilen tesislere sahiplik hakkı sağlanır. Bölge içerisindeki alanın uzun dönemli ve sabit şartlarda kullanım hakkı tesis edilebilir. Ayrıca, bölge içerisine ithal edilen mallar gümrük ve diğer vergilerden muaf olarak ithal edilir.

Bar Serbest Bölgesinin web sayfasına aşağıdaki linkten ulaşmak mümkündür.

<https://lukabar.me/me/slobodna-zona/>

- **2023 yılı için Onaylanan Özelleştirme Plan ve Projeleri**
(2024 yılı için herhangi bir özelleştirme listesi henüz yayınlanmamıştır.)

Menkul Kıymetler Borsasında Hisse Senedi Satışı ile Özelleştirilecek Şirketler					
No	Firma Adı	Özelleştirilecek Kısım %	Özelleştirilecek Sermayenin Yapısı		
			Emeklilik Fonu	İstihdam Kurumu	Yatırım-Kalkınma Fonu
1	"Agrotransport" (Karayolu yük taşımacılığı) A.Ş. - Podgorica Belediyesi	7,49%		7,49%	
2	"Kotor Projekt" A.Ş. - Kotor Belediyesi, (Mühendislik faaliyetleri ve teknik müşavirlik)	16,65%			16,65%
3	"Metalprodukt" (Ev ve bahçe aletleri onarımı) A.Ş., Podgorica Belediyesi	8,37%	2,20%	6,17%	
4	"Montenegroturist" A.Ş. (Oteller) - Budva Belediyesi	29,67%	22,25%	7,42%	
5	"Crnogoracoop" A.Ş. (Kahve Üretim Fabrikası) - Danilovgrad Belediyesi	13,01%	2,38%		10,29%

Açık İhale Usulü Yoluyla Özelleştirilecek Firmalar									
No.	Firma Adı	Özelleştirilecek Kısım %	Hisse Toplamı	Özelleştirilecek Sermayenin Yapısı					
				Karadağ Devleti	Emeklilik Fonu	İstihdam Kurumu	Yatırım-Kalkınma Fonu	Tazminat Fonu	Sağlık Fonu
1	"Dr Simo Milosevic Enstitüsü"	56,48%	215.954	19,19%		3,41%	23,65%		10,23%
2	HG "Budvanska rivijera" A.Ş. (Otel)- Budva (hisselerin satışı)	58,73%	4.763.730	41,64%	12,82%	4,27%			
3	"Castello Montenegro", A. Ş. - Pljevlja (hisselerin satışı)	86,81%	278.238	86,81%					
4	Demir Metalurjisi Enstitüsü Niksic	51,12%	326.992	20,43%	19,04%	6,35%		5,31%	

5	Montepranzo Bokaproduct Tivat	75,06%	84.268		19,92%	5,91%	51,40%		
6	Durmitor Turizm Merkezi Zabljak	100%					100%		

C.KARADAĞ'DAKİ TÜRK YATIRIMLARI

Karadağ'da bulunan yatırımcı firmalarımız ağırlıklı olarak; ana metal sanayi ve fabrikasyon, inşaat, ulaştırma ve depolama, lojistik, konaklama ve yiyecek hizmetleri faaliyetleri, toptan ve perakende ticaret, turizm, teknik müşavirlik, danışmanlık sektörlerinde faaliyet göstermektedir.

2016 yılı ilk yarısında toplam 30 olduğu tahmin edilen Türk firma sayısının, yıllar itibariyle çok hızlı bir ivmeyle artması neticesinde, 2023/ 28 Aralık verilerine göre Karadağ'da 8.328 adet Türk vatandaşlarınca kurulmuş şirket bulunmakta ve kayıtlara göre aktif olarak görünmektedir. Bunlardan 3 adedi Anonim Şirkettir.

1.Önde Gelen Yatırımlar Ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme

Balkan ülkeleri 1990'lı yılların başından itibaren ekonomilerini modernleştirme yolunda çok önemli mesafeler kat etmiştir. Bu sayede hem ticaret hem de yatırımlar açısından giderek daha önemli bir cazibe merkezi olma özelliğini kazanmıştır. Ancak Türkiye ile Karadağ arasındaki ticari ve yatırım alanındaki ilişkiler son birkaç yıla kadar potansiyelinin altında bir seyir izlemiştir.

Karadağ'daki ilk yatırımcımız ve en büyük yatırımcılarımızdan birisi Bursa merkezli Gintaş Şirketler grubudur. Şirket, Karadağ'ın Başkenti Podgorica'da 58 bin metrekare toplam yapı alanına modern bir pazar yeri ve alışveriş merkezi yapmıştır. Aynı zamanda başkent Podgoritsa'da 4 yıldızlı Ramada Otelini de bu firmamız yapmıştır. Agrogora Organic Fruits ismiyle kurulan şirketle birlikte Karadağ'ın Mojkovac Belediyesinden kiraladıkları arazide yaban meyveleri toplama ve işleme Merkezi kurma konusunda planlamaları ve çalışmaları devam etmektedir.

Tosyalı Holding demir çelik üreticisi Niksiç şehrindeki Zeljezara fabrikasını satın almış olup, Tosçelik Special Steel adı altında faaliyet göstermekle birlikte 2021 yılında şirket tarafından gerek pandemi ve gerekse diğer sebeplerle kademeli olarak üretim süreci durdurulmuştur.

Global Port firması, Karadağ'ın Bar Limanı'nın halka açık olmayan % 62'lik hissesini özelleştirme yoluyla almıştır. Böylelikle bir Türk şirketi yabancı limanda ilk defa çoğunluk hissesini elde etmiştir.

Borsa İstanbul, Avrasya borsaları arasında bölgesel bir ağ kurulmasına yönelik hedefleri doğrultusunda Bakü, Kırgız ve Saraybosna borsalarının ardından Karadağ Borsası'nın % 24.38 hissesini 449,8 bin Avro karşılığında Aralık 2013'te satın almıştır.

THY Karadağ uçuşları 7 temmuz 2010 tarihinde İstanbul – Podgoritsa seferleri olarak haftalık 3 seferle başlamış olup, zamanla frekans artırılarak iki ülke arasında imzalanan MOU çerçevesinde tanınan üst limit olan haftalık 14 sefer olarak uçuşlar icra edilmektedir. THY'nin Karadağ'a sefer düzenlemesi ülke turizmine önemli katkı sağlamaktadır. Sefer sayıları sezonlar itibariyle değişiklik göstermekte olup, THY bu uçuşlarla Karadağ'ı 127 ülkede 331 meydana bağlamıştır. Öte yandan, 2022 yaz tarifesi için Tivat Havaalanına THY seferlerinin başlatılması konusunda da çalışmalar ve analizlerin

yürütülmekte olduğu bilgisi edinilmiştir. İki ülke arasında 2017-2021 yılları arasında toplam 550 bin civarında yolcu hareketi gerçekleştirilmiştir.

a) Ülkemiz Markalarının Karadağ'daki Franchise/Bayilikleri

Karadağ'da faaliyet göstermekte olan önemli markalarımızın ve firmalarımızın bir kısmının Karadağ'da franchise modeli ile faaliyet yürüttükleri bir kısmın ise bayilik sözleşmeleri çerçevesinde Karadağ pazarında faaliyetlerine devam ettikleri anlaşılmaktadır. Yukarıda da bir kısmına yer verilen bu firma ve markalarımız Doğtaş, Flo Ayakkabı, Çilek Mobilya, Enza Home(Yataş) isimli firma ve markalarımız franchise modeli ile faaliyet yürütürken, Otokar, BMC, Joy Miss, Tudors, Beko, Eyfel Parfume ise bayilik yoluyla faaliyet yürütmektedir.

b) Karadağ'da Sağlık Sektöründeki Faaliyetlerimiz

Karadağ'da sağlık sektöründe faaliyet gösteren 3 büyük firmamızın ofisleri bulunmakta olup konsültasyon için kullanılan ofisler aracılığı ile ülkemize sağlık turizmi kapsamında hasta gönderilmektedir. Söz konusu firmalarımız Acıbadem, Liv Hospital ve Memorial isimli firmalardır. Ayrıca, Türkiye'de Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon alanındaki ilk özel zincir hastane olan Romatem Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Hastanesi, Karadağ'da 320.000 Avroluk yatırımı ve 10 civarında çalışanı ile Haziran 2022 yılında Podgoritsa'da faaliyete başlamış olup, 05.07.2022 günü resmi açılışı yapılmıştır.

c) Restorancılık - Gastronomi ve Diğer Sektörler:

Gerek Başkent Podgoritsa'da ve gerekse özellikle Budva, Kotor, Tivat gibi turizm bölgelerinde, birçok restoran ve cafe tarzı yerler Türk işletmeciler tarafından işletilmektedir. Bunun dışında, Karadağ'da faaliyet gösteren firmalarımızın genellikle turistik bölgelerde butik otel/ apart işletmeciliği, gayrimenkul danışmanlığı, eğlence sektörü (gece kulübü), hediyelik ürün satışı, deri mağazaları, sezonluk cafe-büfe işletmesi vb. alanlarında faaliyet gösterdiği gözlemlenmektedir.

ç) Karadağ'da Türk Firmalarımızca Gerçekleştirilen Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Projeleri

2018 yılı Karadağ'da Türk müteahhitlik ve teknik müşavirlik sektörlerimiz için bir dönüm noktası olmuştur. Karadağ'da inşaat sektörü, yatırım yapılabilecek gelecek vadeden sektörlerin başında gelmektedir. Dolayısıyla artan müteahhitlik projelerine bağlı olarak teknik müşavirlik hususunda da talebin arttığını söylemek mümkündür. 2017 yılında ekonomi politikalarına yabancı yatırımların özendirilmesi yönünde yeni bir ivme kazandıran Karadağ'ın, önümüzdeki yıllarda AB üyesi olması beklentisi ve önemli bir turizm ülkesi olmasının da katkısıyla Karadağ'daki konut, yazlık ev ve otel talebi her geçen gün hızla artmaktadır. Öte yandan, artan talebe bağlı olarak altyapı iyileştirmesi gereksinimi de aynı oranda artış göstermektedir. Bu bağlamda özellikle 2018 yılı Karadağ'da Türk müteahhitlik ve teknik müşavirlik sektörlerimiz için bir dönüm noktası olmuştur.

Bu kapsamda, Herceg Novi şehrinde Azeri yatırımcı Azmont Investments tarafından 1. Fazının yapımı tamamlanan Portonovi Projesi'nde çok sayıda firmamız (Gintaşmont, Konelektrik-Desk Yapı, Demta, Modüs, Modüs Volard Ortaklığı, GMW Mimarlık, Atelye, Alucon, Cem Botanik, Onno Group, Karaoğlu Peyzaj, Northstar, Promet, Yönsis, Karaoğlu Peyzaj, Star Landscape, CFS, Libertas vb) müteahhit ve teknik müşavir firması olarak yer almıştır.

Öte yandan, firmalarımız alt yüklenici olarak önemli konut projelerinde yer almaktadır: bu kapsamda, Karadağ'ın en büyük inşaat firmalarından Bemax'ın Podgoritsa'da yaptığı konut projesinde ve yine Podgoritsa'da bulunan ve ülkenin önde gelen inşaat firmalarından Zetogradnja firmasının birçok projesinde firmaımız ana yüklenici olarak faaliyet yürütmektedir. Bunlar dışında, Budva, Bar ve Podgoritsa'da birkaç farklı inşaat projesinin Türk müteahhitlerimizce devam ettirildiği anlaşılmaktadır.

Firmalarımızın müteahhitlik ve teknik müşavirlik sektörlerinde başarılı şekilde alt yüklenici olarak çalıştıkları en önemli projelerden biri yukarıda da değinildiği üzere, halihazırda Karadağ'ın en önemli projelerinden Azeri yatırımını Portonovi Projesi'dir. Proje kapsamında en fazla 2000 çalışanın olduğu ancak o tarihte toplam 1500 kadar çalışan bulunduğu ve bu sayının yarısının Türk çalışanlar olduğu ifade edilmiştir.

Türkiye'de de altyapı projeleri konusundaki en tecrübeli teknik müşavirlik firmalarımızdan olan Temelsu, Karadağ'da EBRD finansmanlı yol kontrolörlük projesi üstlenmiş olup, Temelsu tarafından gerçekleştirilecek olan "Main Roads Rehabilitation Program" konulu işe yönelik olarak 15.01.2020 tarihinde Karadağ Ulaştırma Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü ile sözleşme imzalanmıştır.

UBM Uluslararası Birleşmiş Müşavirler Müşavirlik Hizmetleri firması Bar (Karadağ) – Belgrad (Sırbistan) arası ana demiryolu hattındaki Vrbnica-Bar arası demiryolunun (SEETO Rail Route 4) rehabilitasyon çalışmasına ilişkin mühendislik- müşavirlik ihalesini kazanmıştır.

Bu kapsamda, Karadağ'da son yıllarda kamu hizmetleri bağlamında önemli yatırımlar içerisinde özellikle su temini, atık su temizlemesi, yol alt yapısının iyileştirilmesi ile demiryolu rehabilitasyon çalışmaları gibi yatırım alanları halen geliştirilmesi gereken alanlar olarak görünmektedir.

2. Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar

a.Genel Problemler

1. İstihdam piyasası (yetersiz nüfus/kalifiye eleman, beyin göçü, düşük ücretler/alım gücü)
2. Yüksek maliyetler (enerji ve ulaşım)
3. Özelleştirme (ihale süreçleri, haksız rekabet, sendika ve işçi hakları)
4. Bürokratik güçlükler (turizm ve inşaat alanında faaliyet gösteren firmaların izin almasında yaşanan gecikme ve aksaklıklar, yerel belediyelerdeki siyasi çekişmeler, yatırımların siyasi tartışma konusu ve basın malzemesi yapılması)
5. Teşvik uygulamaları (teşviklerin genelde kağıt üzerinde kalması, prosedürün anlaşılır olmaması)
6. Karadağ pazarında yatırım konusunda çok sayıda firmamız faaliyet göstermek istemekte ancak yeterli fizibilite çalışması yapılmamaktadır. Ürün özelinde gerçekleştirilecek pazar araştırması ve pazara giriş çalışmaları esnasında SWOT analizi yapılarak güçlü-zayıf yanlar ve fırsat ve tehditlerin net olarak ortaya konulmasında fayda bulunmaktadır.

7. 622 bin nüfuslu Karadağ'da az nüfus ve düşük ücretler, dolayısıyla düşük gelir seviyesi, küçük ve orta ölçekli işletmelerin sürdürülebilirliği açısından bir tehdit oluşturmaktadır.
8. Karadağ pazarında dikkat edilmesi gereken hususların başında "tüketim alışkanlıkları" ve "ürün tutundurma/sürdürülebilirlik" kavramları öne çıkmaktadır. Pazara tutunamayan, az ilgi gören bir ürünün gerekli tanıtım faaliyetleri ile desteklenmesi elzemdir. Yazılı ve görsel medya, sosyal medya kanalları pazarda çok etkilidir. Toplumun tüm kesimlerine ulaşılması hedeflenmeli, söz konusu dar pazarda müşteri portföyü bu sayede genişletilmelidir. Düşük gelirli halkın, harcama alışkanlıkları iyi izlenmeli, yönelimlerine uygun doğru pazarlama hedefleri belirlenmelidir.
9. Karadağ tüketicisinin alışkanlıklarını bilmeden, bu pazarda gerçekleştirilecek faaliyetlerde etkin rol almak mümkün değildir. Bu sebeple, daha çok muhafazakâr olduğu gözlemlenen tüketim alışkanlıklarının dikkate alınması ve söz konusu alışkanlıkların çerçevesindeki ürünler ile pazara girmek hedeflenmelidir. Karadağ halkının yeni, modern ve estetik açıdan iyi olan ürünlere ilgisi büyüktür. Bu bilgi hemen hemen her sektör için geçerlidir.
10. Karadağlılar rahatına düşkün bir halk olarak bilinmekte, ülke bu konuyu kendi turistik ürünlerinde dahi espri unsuru olarak kullanabilmektedir. Bu durum, ticarete ve ülkede yapılacak yatırımlarda da önemli bir etken olarak belirmektedir. Ticarete risk almak istemeyen Karadağlı şirketlerin birçoğu kendi dillerinde iletişim kurarak ticari bağlantı yapmayı tercih etmektedir. Bu durum, ülkenin genellikle eski Yugoslavya coğrafyasında yer alan ve aynı dili konuşan ülkeler ile ticaret yapmasına sebep olmaktadır. Bu konu, ülkemiz firmaları açısından bir dezavantaj olmakla birlikte, Karadağca (Sırpça/Boşnakça) yapılacak ticari teklifler ülkemiz firmalarının 3. Ülke firmaları önünde daha avantajlı olmalarını sağlayacaktır.
11. Turizm ülkesi olan Karadağ'ın turizm sektörünü ön planda tutarak yaz aylarında inşaat çalışmalarına yasak getirmesi, son yıllarda Türk yatırımcılarımızın en fazla aktif olduğu sektör olan inşaat sektörü yatırımlarımız açısından bir dezavantajdır. Etrafı kapalı olan şantiyelerde çalışma (caddelerde ve sokaklarda çalışılmaması durumunda) yaz aylarında yasak olmamalı veya kolay izin sağlanmalıdır.
12. Türkiye'den özel projeler için getirilecek işçi ve personel için çalışma ve oturma izinlerine ilişkin süreçlerde zaman zaman aksamalar yaşanmakta ve süreç uzayabilmektedir. (Özellikle inşaat sektöründe Türk işçi ve personelinin yoğun olarak çalıştığı göz önüne alındığında, aksamanın bir protoklle çözülebileceği düşünülmektedir)
13. Karadağ enerji sektöründe çok önemli bir potansiyele sahip olmasına rağmen, enerji sektöründe alım garantisi konusunun belirsiz olması yatırımcının bu konuda faaliyete geçmesini engellemektedir.
14. Karadağ'da özellikle turistik bölgelerde faaliyet gösteren Türk esnafı Karadağ yetkili makamlarınca sıkça yapılan denetimlerden ve zaman zaman keyfi uygulamalardan şikayetçi olabilmektedir.

15. Karadağ'da halihazırda Türk müteahhitleri tarafından birçok proje üstlenilmektedir. Anılan projelere yönelik prosedürlerin daha anlaşılır kılınması ve kolaylaştırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Konu hakkında Karadağ Ticaret Odası tarafından bir seminer düzenlenmesinde veya yabancı yatırımcılar ve müteahhitler için Karadağ'daki inşaat prosedürlerini anlatan kısa kitapçıklar hazırlanmasında fayda bulunduğu düşünülmektedir.
16. Proje yapımının da sözleşme kapsamında olduğu işlerde Karadağ kanunlarına göre ruhsat alınması çok karmaşık ve zor olabilmektedir. Yerel yönetimlerin bağımsız idari yapısı, kendi içlerinde Belediye meclisleri ile olan siyasi uyumsuzluklar gibi sebeplerle, yatırımcılarımızın üstlendikleri işlerde karar alma mekanizmalarında tıkanıklıklar yaşanabilmektedir.
17. Türkiye'den getirilen mühendislerin diploma denklik ve onaylanma işlemleri oldukça uzun sürmektedir. Bu da özellikle teknik-müşavirlik firmalarımız açısından dezavantaj olarak görünmektedir.
18. Karadağ'ın genç bir ülke olmasının beraberinde getirdiği sorunlar; gri ekonomi, bilgi birikimi (know how) eksikliği, hükümet ile yerel yönetimler arasındaki fikir uyumsuzluklarının yatırımcılarımıza zorluk çıkarması, bazı rutin bürokratik işlemlerin ağır işlemesi, ticari konularda hukuk sisteminin yavaş işlemesi, yatırımcılara yönelik teşviklerin uygulama aşamasında yaşanan sorunlar, özelleştirme süreçlerinin ardından özellikle eski toplu iş sözleşmeleri kapsamında firmalarımıza yaşatılan zorluklar (işçi davaları) karşılaşılan yapısal ve kronik temel problemler olarak görülmektedir.
19. Vatandaşlar tarafından Karadağlı arsa sahipleriyle kat karşılığı anlaşılarak yapılan inşaatların bir çoğunda inşaat süreci ya da inşaatın tamamlanması sonrasında arsa sahiplerince sözleşme koşullarına uyulmaması sebebiyle bir çok inşaat firmamızca problem yaşandığı, hatta yargı yoluna başvurulduğu bilinmektedir.
20. Karadağ'da faaliyet göstermekte olan firmalarımızın ticari ya da yatırım ilişkisi bulunan firma ya da şahıslarla yaşadıkları ihtilaflar nedeniyle zaman zaman yargıya başvurulduğu, ancak yargılama sonucu ne olursa olsun uzun süren mahkeme süreçleri sebebiyle sızlandıkları ve hatta bazen hak kaybına uğradıkları tarafımıza ifade edilmektedir.
21. Gümrük İdarelerindeki referans fiyat uygulaması kapsamında bazı ürünlerde kıymetlerin çok yüksek tutulması veya değerlendirmedeki farklı yöntemler nedeniyle firmaların ithal maliyetlerinde ciddi yükselişler olmakta ve bu durum tarife dışı bir engel olarak ortaya çıkmaktadır.
22. Gümrük İdarelerindeki referans fiyat uygulaması kapsamında bazı ürünlerde kıymetlerin çok yüksek tutulması veya değerlendirmedeki farklı yöntemler nedeniyle firmaların ithal maliyetlerinde ciddi yükselişler olmakta ve bu durum tarife dışı bir engel olarak ortaya çıkmaktadır.
23. Karadağ'da yerleşik Türk şirketleri, hem Türkiye'ye hem de diğer ülkelere ihracat yapmaktadır. Özellikle ihracattan kaynaklanan vergi iadelerini ya hiç alamadıkları ya da toplam tutarla karşılaştırılmayacak oranda küçük meblağlarla gecikmeli olarak aldıkları görülmektedir. Firmalarımızın, vergi iadelerinden doğan alacaklarının şirketlerimizin vergi, resim, harç, sigorta primi gibi ödemelerine karşılık mahsup sisteminin uygulanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

24. İki ülke arasındaki Sosyal Güvenlik Sözleşmesi kapsamında, bu ülkede çalışan vatandaşlarımızın Türkiye'deki ailelerinin sağlık giderlerinin veya Türkiye'deki kendi harcamalarının bu sigorta kapsamında karşılanması gerekmektedir. Yine emeklilik hesabında Karadağ'da ödenen primlerle, Türkiye'de ödenen primlerin birlikte hesap edilmesi gerekirken, Karadağ tarafından kaynaklı olarak anlaşmanın uygulanmasındaki aksaklıklar nedeniyle burada çalışanlar ve firmalarımız zor durumda kalabilmektedir. Sosyal güvenlik mevzuatımız gereği, sosyal güvenlik alanında işbirliği anlaşması imzalanan ülkelerde çalışan vatandaşlarımız için birden fazla ülkede aynı anda prim ödenemez hükmü gereğince, firmalarımız ve çalışanlar açısından sıkıntılı durumlar ortaya çıkabilmektedir.

D. KARADAĞ'DAKİ DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI (Doğrudan Yabancı Yatırım Verileri)

Karadağ Merkez Bankası tarafından açıklanan verilere göre;

Karadağ'a 2023 yılında gerçekleştirilen doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) kapsamında Türkiye'den Karadağ'a 85.263,41 milyon Avro tutarında yatırım gerçekleşmiş ve ülkemiz, Sırbistan (125.266,56) ve Rusya Federasyonu'nun (112.506,57) ardından 3. sırada yer almıştır.

Karadağ'a 2022 yılında gerçekleştirilen doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) kapsamında Türkiye'den Karadağ'a 78.037,17 milyon Avro tutarında yatırım gerçekleşmiş ve ülkemiz, Sırbistan (137.008,40), Rusya Federasyonu (127.172,43), Almanya (100.012,76), İsviçre (97.966,51) ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin (89.607,38) ardından 6. sırada yer almıştır.

Karadağ'a 2021 yılında gerçekleştirilen doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) kapsamında, Türkiye'den Karadağ'a 42.003,36 milyon Avro tutarında yatırım gerçekleşmiş olup, ülkemiz Karadağ'a yapılan DYY'lerde Rusya Federasyonu (164.526,99), İtalya (89.717,48), İsviçre (78.865,72), Sırbistan (75.953,09) ve Malta'nın (70.366,48) ardından 6. sırada yer almıştır.

Karadağ'a 2020 yılında gerçekleştirilen doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) kapsamında, Rusya Federasyonu (101.950,52 milyon Avro), Çin (71.234,14 milyon Avro), İsviçre (63.221,43 milyon Avro), İtalya (45.311,06 milyon Avro), ABD (29.495,41 milyon Avro), Birleşik Arap Emirlikleri (28.011,02 milyon Avro), Sırbistan (27.876,36 milyon Avro), Almanya (26.914,36 milyon Avro) ve Hollanda'dan (18.890,02 milyon Avro) sonra Türkiye 18.614,72 milyon Avro ile 10. sırada yer almıştır.

Karadağ'a 2019 yılında gerçekleştirilen doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) kapsamında, Türkiye'den Karadağ'a 34.460,46 milyon Avro tutarında yatırım gerçekleşmiş olup, ülkemiz Karadağ'a yapılan DYY'lerde Rusya Federasyonu (69.972,17 milyon Avro), Macaristan (54.425,56 milyon Avro), Birleşik Arap Emirlikleri (48.547,04 milyon Avro), İsviçre (43.703,99 milyon Avro), Sırbistan (39.234,99 milyon Avro), Almanya (37.096,57 milyon Avro) ve Virjin Adaları (35.487,65 milyon Avro)'nın ardından 8. sırada yer almıştır.

2018 yılında ise Karadağ'a yönelik doğrudan yatırımlar kapsamında, ülkemizden Karadağ'a 53.170,93 milyon Avro tutarında doğrudan yatırım gerçekleşmiş olup, ülkemiz, İtalya (116.734,75 milyon Avro), Rusya Federasyonu (66.815,97 milyon Avro), Sırbistan (65.528,95 milyon Avro) ve Macaristan'nın (59.476,81 milyon Avro) ardından 5. sırada yer almıştır.

2017 yılında ülkemizden Karadağ'a 23,8 milyon Avro tutarında yatırım gerçekleştirilmiştir. Bu rakamın 7,6 milyon Avro'su şirket ve banka yatırımları, 6,8 milyon Avro'su Karadağ'da gayrimenkul satışları ve 9,4 milyon Avro'luk kısmı ise şirketlerarası borçlar olarak sınıflandırılmaktadır. Ülkemiz Karadağ'a yatırımlarda 9. Sırada yer almıştır.

E.YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

Karadağ'ın 44. Hükümeti, Avrupa Şimdi Hareketi (PES) Genel Başkanı ve 42. Hükümetin Maliye ve Sosyal Refah Bakanı Miloško Spajić'in (Miloyko Spayić) Başbakanlığında, Karadağ Parlamentosundan 46 milletvekilinin güvenoyunu alarak 31 Ekim 2023 günü kuruldu ve göreve başladı. Hükümette, Nik Đeljoşaj (Nik Celošaj), Ekonomi Politikasından Sorumlu Başbakan Yardımcısı ve Ekonomik Kalkınma Bakanı olarak görevlendirildi.

1.Faydalı Adresler ve Linkler

Bakanlıklar

KARADAĞ CUMHURİYETİ DEVLET BAŞKANLIĞI
PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF MONTENEGRO
81000 Podgorica, Bulevar Sv. Petra Cetinjskog br.12
Tel: +382 20 242 388
Faks: +382 20 246 894
E-posta: kabinet@predsjednik.me
Web-adres: <http://www.predsjudnik.me/>

KARADAĞ MECLİS BAŞKANLIĞI
PRESIDENT OF THE PARLIAMENT OF THE REPUBLIC OF MONTENEGRO
81000 Podgorica, Bulevar Sv. Petra Cetinjskog 10
Tel: +382 20 244 759;
Faks: +382 20 242 192
E-posta: predsjednik@skupstina.me
Web-adres: <http://www.skupstina.me/>

BAŞBAKANLIK
81000 Podgorica, Jovana Tomasevica bb
Tel: + 382 20 242 530
E-posta: kabinet@gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/>

Güvenlik, İç Politika, Avrupa ve Dışişlerinden Sorumlu Başbakan Yardımcısı
81000 Podgorica, Karađorđeva bb,
Tel: +382 20 482 828
E-posta: roberta.camaj@gsv.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/>

Siyasi Sistem, Yargı ve Yolsuzlukla Mücadeleden Sorumlu Başbakan Yardımcısı
81000 Podgorica, Karađorđeva bb,
Tel: +382 20 482 901
E-posta: alma.feratovic@gsv.gov.me

Web-adres: <https://www.gov.me/>

Çalışma, Eğitim, Sağlık ve Sosyal İşlerden Sorumlu Başbakan Yardımcısı
81000 Podgorica, Karađorđeva bb,
Tel: +382 20 482 855
E-posta: potpredsjednik.pavicevic@gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/>

Ekonomi Politikasından Sorumlu Başbakan Yardımcısı
81000 Podgorica, Karađorđeva bb,
Tel: +382 20 482 819

Demografi ve Gençlikten Sorumlu Başbakan Yardımcısı
81000 Podgorica, Karađorđeva bb,
Tel: +382 20 482 879
E-posta: jelena.scepanovic@gsv.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/>

EKONOMİK KALKINMA BAKANLIĞI
MINISTRY OF ECONOMIC DEVELOPMENT
81000 Podgorica, Rimski trg broj 46,
Tel: + 382 20 482 301
E-posta: kabinetmer@mek.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mek>

ENERJİ VE MADEN BAKANLIĞI
MINISTRY OF ENERGY AND MINING
81000 Podgorica, Rimski trg broj 46,
Tel: +382 20 482 203
E-posta: kabinet@meir.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/meir>

AVRUPA İŞLERİ BAKANLIĞI
MINISTRY OF EUROPEAN AFFAIRS
81000 Podgorica, Bulevar revolucije 15,
Tel: +382 20 481 301
E-posta: kabinet@mep.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mep>

MALİYE BAKANLIĞI
MINISTRY OF FINANCE
81000 Podgorica Stanka Dragojevia br. 2
Tel: +382 20 242 835
E-posta: mf@mif.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mif>

KAMU YÖNETİMİ BAKANLIĞI
MINISTRY OF PUBLIC ADMINISTRATION
81000 Podgorica, Rimski trg br. 45

Tel: +382 20 482 131
E-posta: kabinet@mju.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mju>

KÜLTÜR VE MEDYA BAKANLIĞI
MINISTRY OF CULTURE AND MEDIA
Tel: +382 41 232 571
E-posta: kabinet.kultura@mku.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mku>

İNSAN VE AZINLIK HAKLARI BAKANLIĞI
MINISTRY OF HUMAN AND MINORITY RIGHTS
81000 Podgorica, Bulevar Sv. Petra Cetinjskog br.130
Tel: +382 20 234 197
E-posta: kabinet@mmp.gov.me
Web-adres: [Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava \(www.gov.me\)](http://Ministarstvo_ljudskih_i_manjinskih_prava_(www.gov.me))

SAVUNMA BAKANLIĞI
MINISTRY OF DEFENSE
81000 Podgorica, Jovana Tomaševica 29,
Tel: +382 20 483 561
E-posta: kabinet@mod.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mod>

TARIM, ORMAN VE SU YÖNETİMİ BAKANLIĞI
MINISTRY OF AGRICULTURE, FORESTRY AND WATER MANAGEMENT
81000 Podgorica, Rimski trg 46
Tel: +382 20 482 109
E-posta: kabinet@mpsv.gov.me
Web-adres: [Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede \(www.gov.me\)](http://Ministarstvo_poljoprivrede_sumarstva_i_vodoprivrede_(www.gov.me))

ADALET BAKANLIĞI
MINISTRY OF JUSTICE
81000 Podgorica, Vuka Karadžića br. 3
Tel: + 382 20 407-501
E-posta: kabinet@mpa.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mpa>

MEKANSAL PLANLAMA VE ŞEHİRCİLİK VE DEVLET MÜLKİYETİ BAKANLIĞI
MINISTRY OF SPATIAL PLANNING, URBANISM AND STATE PROPERTY
IV proleterske brigade 19, 81000 Podgorica
Tel: +382 20 446 200
E-posta: kabinet@mepg.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mdup>

EĞİTİM, BİLİM VE İNOVASYON BAKANLIĞI
MINISTRY OF EDUCATION, SCIENCE AND INNOVATION
81000 Podgorica, Vaka Đurovića b.b.
Tel: +382 20 410 100

E-posta: kabinet@mpni.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mps>

ÇALIŞMA VE SOSYAL REFAH BAKANLIĞI
MINISTRY OF LABOR AND SOCIAL WELFARE
Tel: +382 20 482 305
E-posta: kabinet@mrs.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mrs>

ULAŞTIRMA VE DENİZCİLİK BAKANLIĞI
MINISTRY OF TRANSPORT AND MARITIME AFFAIRS
81000 Podgorica, Rimski trg 46
Tel: +382 020 482 124
E-posta: kabinet@msp.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/msp>

SPOR VE GENÇLİK BAKANLIĞI
MINISTRY OF SPORTS AND YOUTH
81000 Podgorica, Svetlane Kane Radević br. 3
Tel: +382 20 684 900
E-posta: ums@ums.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/ms>

TURİZM, EKOLOJİ, SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KUZEY KALKINMA
BAKANLIĞI
MINISTRY OF TOURISM, ECOLOGY, SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND
NORTHERN DEVELOPMENT
IV proleterske brigade 19, 81000 Podgorica
Tel: +382 20 446 314
E-posta: kabinet@mert.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mert>

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
MINISTRY OF INTERIOR AFFAIRS
81000 Podgorica, Bul. Svetog Petra Cetinjskog 22.
Tel: +382 20 241 590
E-posta: kabinet@mup.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mup>

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
81000 Podgorica Stanka Dragojevića 2
Tel: +3 382 20 416 303
E-posta: kabinet@mfa.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mvp>

SAĞLIK BAKANLIĞI
MINISTRY OF HEALTH

81000 Podgorica, Rimski trg 46;
Tel: +382 20 482133
E-posta: kabinet@mzd.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mzd>

Bakanlıklara Bağlı Fakat Bakanlıklar Dışında Yer Alan Birimler

Çevre Koruma Ajansı - <https://epa.org.me/>
Yolsuzlukla Mücadele - <http://antikorupcija.me/en/>
Karadağ Gelir ve Gümrük İdaresi - <https://www.gov.me/poreskauprava>
Şans Oyunları - <https://www.gov.me/uis>
Limanlar Müdürlüğü - <https://www.luckekapetanije.me/>
Denizcilik Güvenlik Müdürlüğü (<http://pomorstvo.me/eng/>)
Demiryolu Taşımacılığı (<https://www.zcg-prevoz.me/>)
Gıda Güvenliği, Veteriner ve Bitki Sağlığı Müdürlüğü - <https://www.gov.me/ubh>

Bağımsız İdari Birimler

Hidrolojik ve Meteorolojik Hizmetler Servisi
<http://www.meteo.co.me/index.php?kategorija=1>
Sismoloji Gözlemevi - <http://www.seismo.co.me/Home.htm>
Karadağ Merkez Bankası - <https://www.cbcg.me/>
Karadağ İstatistik Kurumu - <http://www.monstat.org/eng/index.php>
Fikri Mülkiyet Müdürlüğü - <https://www.gov.me/mek/is>
Karadağ Elektronik Kamu İhaleleri - www.cejn.gov.me
Özelleştirme ve Sermaye Projeleri Kurulu - <https://www.gov.me/szp>
Karadağ Ticaret Odası - <https://komora.me/en>
Karadağ Yolsuzluk ve Organize suçlarla Mücadele Sivil Toplum Örgütü
<http://www.mans.co.me/en/>
Demokrosi ve İnsan Hakları Merkezi - <https://www.cedem.me/en/>
Resmi Gazete - <http://sluzbenilist.me/>
Karadağ Yatırım Ajansı - <http://www.mia.gov.me>
Karadağ Yabancı Yatırımcılar Konseyi - <http://www.mfic.me/>
Karadağ Sermaye Piyasası Komisyonu - <http://www.scmn.me//index.php>
Merkezi Mevduat Dairesi - <http://www.cda.me/EN/Pages/Naslovna.aspx>
Montenegroberza (Karadağ Borsası) <http://www.mnse.me/code/navigate.asp?Id=59>
Karadağ'daki Mahkemeler - <https://sudovi.me/sdvi>
Karadağ'da Düzenlenen Fuarlar - <http://www.adriafair.co.me/index.php/en/>
Karadağ Sigorta Denetleme Kurumu - <http://www.ano.me/en/>
Karadağ Yatırım ve Kalkınma Fonu – <https://www.irfcg.me/>
Mevduat Koruma Fonu - <https://fzdcg.org/en/home/>
Muhasebeciler ve Karadağ Denetçiler Enstitüsü - <http://www.irrcg.co.me/>
Karadağ Belediyeler Birliği - <http://uom.me/>
Karadağ E-devlet - <http://www.euprava.me/>

Avrupa Birliği (Karadağ): <http://www.delme.ec.europa.eu/code/navigate.php?Id=57>

Karadağ Barolar Birliği web sayfası

http://www.advokatskakomora.me/advokati_po_opstina_ma.html

CEFTA (Karadağ): <https://cefta.int/?s=montenegro>

Amerikan Ticaret Odası:

Karadağ'daki Amerikan Ticaret Odası (<http://www.amcham.me/about-us/>)

Karadağ'da Faaliyet Gösteren Firmaları Sorgulama Linki:

<http://pretraga.crps.me/> (Ticaret Sicil)

Gümrük Vergi Oranları Sorgulama:

<http://taric.carina.co.me/TariCG/public/Sections.jsp>

Tüketici Şikayetleri

<http://www.budiodgovoran.me/>

Karadağ'daki Havaalanları

<http://www.montenegroairports.com>

Karadağ Havayolu (Air Montenegro)

Web sitesi: <https://airmontenegro.com/>

Karadağ'daki Bankalar

<https://www.cbcg.me/en/public-relations/information/useful-links/banks-in-montenegro>

Yerel Basın

Vijesti: <https://www.vijesti.me/>

Pobjeda <https://www.pobjeda.me/>

Dan <http://www.dan.co.me/>

Mina <http://mnnews.net>

Monitor <http://www.monitor.co.me/>

Cdm <http://www.cdm.me/>

Şirket Kurma

<https://montenegro.eregulations.org/?l=en>

Yatırımcıların yönelik teşviklerin ayrıntıları

http://investinpodgorica.me/?page_id=293

<https://www.biznis-zona.me/biznis-zone/>

2.Ulaşılabilir Hukuki & Mali Danışmanlık Şirket Ve Bürolarına İlişkin Bilgiler

Karadağ'da ihtiyaç duyulması halinde Ticaret Müşavirliğinde bilgileri bulunan ulaşılabilir avukatlık/muhasebecilik/danışmanlık/gümrük müşavirliği/yeminli tecümanlık şirket ve bürolarına ilişkin iletişim bilgilerine, firmalarca Podgoritsa Ticaret Müşavirliğine başvurulmak suretiyle ulaşılacaktır. (Müşavirlikte bilgileri bulunan bu firmalara Müşavirlik tarafından referans olunması mümkün bulunmamaktadır.)